Ніва

ISSN 0546—1960
ІНДЭКС 36671

БЕЛАРУСКІ ГРАМАДСКА-КУЛЬТУРНЫ ТЫДНЁВІК

№ 32 (1578) ГОД XXXI БЕЛАСТОК 10 ЖНІЎНЯ 1986 г. ЦАНА 10 зл.

Харавы калектыў з хутароў Хільмоны.

МОВА ЯДНАЕ

Як мы ўжо пісалі ў папярэднім нумары „Нівы", у Філіяле Варшаўскага універсітэта ў Беластоку 1-5 ліпеня г.г. праходзіла Міжнародная канферэнцыя на тэму „Моўная разнастайнасць Паўночна-Усходняй Польшчы", у якой прыняла ўдзел група вучоных з Савецкай Беларусі. Наш журналіст звярнуўся да аднаго з іх — вядомага дыялектолага Лілії Ціханаўны Выгоннай з некалькімі пытаннямі.

„Ніва": Лілія Ціханаўна, нашым чытачам ваша прозвішча вядома, асабліва тым, хто займаецца дыялектамі і польска-беларускімі моўнымі ўзаемасувязямі. Аднак мы хочам крыху больш ведаць пра вашу асобу, навуковы шлях, дзе працуеце...

Л. Ц. Выгонная: Мой навуковы шлях тыповы для многіх беларускіх мовазнаўцаў. Спачатку вучылася ў Беларускім дзяржаўным універсітэце імя У. І. Леніна на філалагічным факультэце, а потым пачала працаваць у Інстытуце мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук Беларускай ССР. У гэтым Інстытуце працую і зараз. Вывучэннем беларускіх гаворак я захапілася яшчэ ў студэнцкія гады. Больш за дваццаць год працягваецца маё дыялекталагічнае падарожжа. І кожная новая сустрэча ўзбуджае такое ж хваляванне, як першая. У час дыялекталагічных экспедыцый мы знаёмімся з такімі добрымі, шчырымі і разумнымі людзьмі, гутарка з якімі ўзбагачае, робіцца вельмі істотнай часткай нашага жыцця.

„Ніва": З вашым імем звязана многа адкрыўчых прац у вывучэнні беларускіх гаворах. Якія свае работы вы лічыце самымі каштоўнымі вашымі асабіста дасягненнямі?

Л. Ц. Выгонная: З найбольш цікавых і важных прац, у якіх я прымала ўдзел, варта прыгадаць калектыўныя працы „Лексіка Палесся", „Палессе", „Лексіка Палесся ў прасторы і часе", у якіх асабіста мною прааналізавана дыялектная земляробчая лексіка.

Працы „Галосныя беларускай мовы", „Фанетыка слова ў беларускай мове" прысвечаны вывучэнню гукавага ладу беларускай мовы.

Аддзел эксперыментальнай фанетыкі, членам калектыву

(Працяг на стар. 2)

У Прэзідыуме ГП

Чарговае пасяджэнне Прэзідыума ГП БГКТ адбылося 16 ліпеня г.г. у Гайнаўцы. Мела яно іншы, чым заўсёды характар. Спачатку члены Прэзідыума сустрэліся ў кабінеце беларускай мовы Гайнаўскага беларускага ліцэя з удзельнікамі студэнцкага рэйду „Бацькаўшчына-3".

Прысутных прывітаў дырэктар ліцэя Аляксандр Іванюк. Затым намеснік старшыні ГП БГКТ Кастусь Майсеня паінфармаваў моладзь аб падрыхтоўцы да пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы. Удзельнікі рэйду цікавіліся многімі праблемамі, звязанымі з ідэяй пабудовы Беларускага музея. На пытанні студэнтаў адказваў старшыня ГП БГКТ д-р Аляксандр Баршчэўскі.

Пасля сустрэчы ў ліцэі члены Прэзідыума ГП супольна са студэнцкай моладдзю наведалі пляц і будынак, у якім пасля рамонту і разбудовы будзе змяшчацца наш музей.

Адтуль удзельнікі рэйду „Бацькаўшчына-3" выйшлі ў сваё 5-дзённае падарожжа па Беласточчыне, а члены Прэзідыума ГП, вярнуўшыся ў клуб БГКТ, працягвалі пасяджэнне.

Галоўнай тэмай у парадку дня была інфармацыя аб дзейнасці Грамадскага камітэта пабудовы

(Працяг на стар. 4)

УПЕРШЫНЮ Ў ХІЛЬМОНАХ

Арганізаваць беларускі фэстын там, дзе няма ніякіх традыцый, — справа няпростая. Дуброўскі аддзел БГКТ мае на сваім рахунку ўсяго толькі адну такую імпрэзу. Вось таму вельмі карысная яму была падтрымка гмінных улад Новага Двара на чале з першым сакратаром гміннага камітэта ПАРП Станіславам Лабенцам і начальнікам гміны Рышардам Лукашчыкам. Яны дапамаглі забяспечыць урачыстасць аркестрам навадворскай добраахвотнай пажарнай каманды, транспартам для давозу харавых калектываў. А Навадворская гміна, якою яны кіруюць, вельмі цікавая. Тут згодна жывуць палякі і беларусы. У штодзённым жыцці амаль усе карыстаюцца беларускай моваю і супольна ўносяць немалы ўклад у развіццё сваёй мясцовасці. Тут кожны восьмы дарослы чалавек з'яўляецца членам альбо кандыдатам ПАРП, тут не трэба рабіць спецыяльных арганізацыйных захадаў пра грамадскія пачыны — людзі ахвотна прымаюць у іх удзел.

Перад X з'ездам ПАРП жыхары Хільмонаў шмат папрацавалі грамадска пры пабудове трохкіламетровага адрэзка дарогі, што дазволіла адкрыць аўтобусную лінію. 15 чэрвеня з гэтай нагоды адбылася ў Хільмонах урачыстасць, спалучаная са святам маладосці. Задаволены ўсе жыхары вёскі і хутароў, а таксама жыхары суседніх вёсак, бо аўтобус тры разы ўдзень ходзіць праз Дуброву аж у Саколку. Аблегчыў ён быт сялянам, якія мелі 4 км да аўтобуснага прыпынку і 7 км да чыгуначнай станцыі, а многім было і значна далей.

12 ліпеня, субота. Людзі сабраліся каля школы ў Хільмонах. Дзень быў ветраны, неба абклалі хмары. Але настрой панаваў урачысты. Ствараў яго аркестр пад кіраўніцтвам Уладзіміра Андрукевіча. Над трыбунай, упрыгожанай бярозкамі, на чырвоным палатне надпіс апавяшчаў, што ў Хільмонах святкуюць XXX год БГКТ і „Нівы", а на франтоне школы другі сардэчна вітаў прыбыўшых на народны фэстын.

Але вось суцішыўся аркестр. Некалькі соцень чалавек наблізілася да трыбуны. Старшыня Дуброўскага аддзела БГКТ Ар-

(Працяг на стар. 3)

(Працяг са стар. 1)

МОВА ЯДНАЕ

якога я з'яўляюся, падрыхтаваў таксама вялікую працу „Граматыка беларускай мовы. Фанетыка". Яна павінна выйсці з друку ў бліжэйшы час.

„Ніва": Нам вядома, што вы ўжо больш дзесятка год супрацоўнічаеце з польскімі беларусістамі, асабліва з дац. д-р Эльжбетай Смулковай. Як узнікла гэтае супрацоўніцтва і які яго плён?

Л. Ц. Выгонная: Працы польскіх беларусістаў добра вядомы ўсім, хто вывучае беларускую мову. З працамі дацэнт доктар Эльжбеты Смулковай я пазнаёмілася ў той час, калі займалася аналізам палескай земляробчай лексікі. Яны былі для мяне асабліва карыснымі, бо ў беларускіх беластоцкіх гаворках ужываюцца такія земляробчыя тэрміны, якія вядомы таксама на Палессі і Гродзеншчыне.

Потым Эльжбета Смулкова прыехала да нас у Мінск, дзе мы і пазнаёміліся. Разам працавалі ў дыялекталагічных экспедыцыях, абмяркоўвалі складаныя пытанні з галіны лексікалогіі і фанетыкі. Вынікам гэтых размоў былі сумесныя артыкулы, якія друкаваліся ў беларускіх і польскіх навуковых выданнях. Найбольш буйны з іх „Лексічны паралелізм беларускіх гаворак паўночна-ўсходняй Польшчы і Прыпяцкага Палесся", змешчаны ў штогодніку „Беларуская лінгвістыка".

„Ніва": Вы, пэўна, не першы раз на Беласточчыне? Якія вашы ўражанні з нашага рэгіёна. Ці мо займецеся вывучэннем нашых беластоцкіх беларускіх гаворак?

Л. Ц. Выгонная: На Беласточчыне я ўпершыню. Працуецца нам на цяперашняй сустрэчы з нашымі польскімі калегамі так добра і плённа, што мы яшчэ нават не мелі часу на знаёмства з горадам Беластокам.

Беларускія беластоцкія гаворкі вельмі цікавыя і ў адносінах лексікі, і ў адносінах фанетыкі. У бліжэйшы час я буду працаваць з матэрыяламі Фанатэкі беларускай літаратурнай мовы і беларускіх гаворак Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук Беларускай ССР, бо аналіз вуснага маўлення вельмі патрэбны зараз для вырашэння пытанняў беларускай арфаэпіі і культуры мовы.

„Ніва": Якія планы ў беларускіх і польскіх дыялектолагаў і наогул мовазнаўцаў у далейшым супрацоўніцтве?

Л. Ц. Выгонная: Аб гэтым вам больш падрабязна раскажа Павел Аляксандравіч Міхайлаў, загадчык аддзела дыялекталогіі Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа Акадэміі навук БССР, які восьпобач з намі.

П. А. Міхайлаў: З польскімі калегамі ў нас даўнія сувязі. Перш за ўсё хацелася б тут прыгадаць нашу сумесную шматгадовую працу над стварэннем Агульнаславянскага лінгвістычнага атласа, дзе мы заўсёды абменьваліся многімі карыснымі і цікавымі для абодвух бакоў ідэямі і метадамі сучаснай лінгвагеаграфічнай работы. Разам з калегамі з Інстытута славяназнаўства ПАН (С. Глінкам, Э. Смулковай, М. Кандрацюком, Я. Глушкоўскай, Т. Ясінскай-Сохай і інш.), дыялектолагі Інстытута мовазнаўства імя Якуба Коласа АН БССР падрыхтавалі пяцітомны „Слоўнік беларускіх гаворак паўночна-заходняй Беларусі і яе пагранічча", які з'яўляецца значнай падзеяй у беларускай дыялектнай лексікаграфіі і высока ацэнены навуковай грамадскасцю як у нашай краіне, так і за мяжой, у тым

(Працяг на стар. 3)

ВЕСТКІ З БЕЛАРУСІ

УЗНАГАРОДА

Вядучым прадпрыемствам галіны стала магілёўскае вытворчае аб'яднанне „Хімвалакно". Яно дае пятнаццаць працэнтаў агульнага аб'ёму выпускаемых у краіне хімічных валокнаў і ніцей. Асаблівa важкія вынікі флагмана хімічнай індустрыі ў адзінаццатай пяцігодцы. За гады яе выпуск прадукцыі павялічан больш чым у паўтара раза. У строй дзеючых уведзены дзве буйныя вытворчасці, праектныя магутнасці якіх асвоены датэрмінова. За кошт гэтых і іншых фактараў за пяцігодку выпушчана звышпланавай прадукцыі больш чым на семдзесят мільёнаў рублёў, асвоены 52 новыя віды тавараў народнага спажывання, а вытворчасць іх павялічана амаль у тры разы.

За вялікі ўклад у развіццё вытворчасці хімічных валокнаў, датэрміновае выкананне планаў адзінаццатай пяцігодкі і сацыялістычных абавязацельстваў аб'яднанне ўзнагароджана ордэнам Леніна.

ТРАКТАРЫ — ПОЛЬШЧЫ

980 трактароў МТЗ-82 адправілі з пачатку года ў Польскую Народную Рэспубліку беларускія трактарабудаўнікі. Узяты тэмп паставак значна апярэджвае графік: за год згодна з доўгатэрміновай праграмай супрацоўніцтва мінчане павінны перадаць нашай краіне 1200 машын.

Першую пастаўку трактароў ПНР мінчане зрабілі больш трыццаці гадоў назад. Гэта былі 12 машын маркі МТЗ-2, якія вельмі добра сябе зарэкамендавалі на палях польскіх кааператываў. У хуткім часе пастаўкі выраслі да 150 машын. А ў 1960 годзе Мінскі трактарны завод перадаў Варшаўскаму прадпрыемству „Урсус" канструктарска-тэхнічную дакументацыю для выпуска ў Польшчы МТЗ-5.

МУЗЕЙ ХЛЕБА

У новай сярэдняй школе № 3 г. Беразіно стварылі музей хлеба. Гэты незвычайны музей дапамагае эфектыўна выхоўваць вучнёўскую моладзь.

Тут, у школе, добра спалучаецца навучальны працэс і праца ў сельскагаспадарчай вытворчасці. З дзяцінства яе выхаваныя пераконваюцца ў тым, што хлеб пачынаецца з зямлі, разам з бацькамі працуюць на палях.

Пры ўваходзе ў музей хлеба адразу заўважаеш боханы чорнага і белага хлеба з жоўта-карычневымі скарынкамі розных памераў, якія ляжаць на паліцах. Побач жорны, ступа, дзежка, якія неабходны для прыгатавання хлебнага цеста, і іншыя хатнія рэчы часоў мінулага. Тут жа печ, складзеная з чырвонай цэглы.

БАРАЦЬБА З П'ЯНСТВАМ

30 чэрвеня пад старшынствам намесніка Старшыні Савета Міністраў БССР К. З. Цераха адбылося пасяджэнне Рэспубліканскай камісіі па барацьбе з п'янствам.

Разглeджана пытанне аб рабоце працоўнага калектыву Магілёўскага вытворчага аб'яднання металавырабаў Мінмясцпрома БССР па ўмацаванню дысцыпліны і папярэджанню п'янства ў святле патрабаванняў Закона СССР „Аб працоўных калектывах і павышэнні іх ролі ў кіраванні прадпрыемствамі, установамі, арганізацыямі", а таксама пастаноў партыі і ўрада па барацьбе з п'янствам і алкагалізмам.

Адзначана, што, нягледзячы на рад прынятых мер, гэта работа ў аб'яднанні не адпавядае патрабаванням сённяшняга дня. На прадпрыемствах, у цэхах, на ўчастках і ў брыгадах не створана абстаноўка нецярпімасці да асоб, якія парушаюць дысцыпліну і грамадскі парадак, злоўжываюць спіртнымі напіткамі. Не зжыта заганная практыка прэміравання прагульшчыкаў і п'яніц. У многіх выпадках ім не змяншаецца на колькасць дзён прагулу чарговы водпуск. Асобныя кіраўнікі скрываюць прагулы, іншыя парушэнні, а некаторыя службовыя асобы з'яўляюцца ініцыятарамі і ўдзельнікамі п'янак.

Рэспубліканская камісія запатрабавала ад кіраўнікоў аб'яднання забяспечыць карэнную перабудову работы па паляпшэнню працоўнай дысцыпліны і папярэджванню п'янства.

ІВАН ГРАМОВІЧ

2 ліпеня 1986 года на 68-м годзе жыцця пасля цяжкай хваробы памёр вядомы беларускі пісьменнік Іван Грамовіч.

З-пад пяра Івана Грамовіча выйшлі кнігі: „Апавяданні", „Агні пяцігодкі", „Першае верасня", „Сонца скрозь воблакі", „Шырокія азёры", „Да ясных вышыняў", „У лесе, на палянцы", „Рына-Марына", „Далі сабе слова" „У сховах памяці і сэрца". Ён аўтар некалькіх зборнікаў гумару. На яго творчым рахунку — сцэнарыі дакументальных і відавых фільмаў, шмат перакладаў на беларускую мову твораў рускіх і ўкраінскіх пісьменнікаў.

СПОРТ

■ На чэмпіянаце краіны па кулявой стральбе на алімпійскім стрэльбішчы ў Маскве некалькі высокіх вынікаў паказалі беларускія спартсмены. С. Лузаў перамог у стральбе па „бягучаму дзіку" з вынікам 695 ачкоў. Яго поспех значна дапамог камандзе Беларусі з 1.758 ачкамі заняць другое прызавое каманднае месца. Л. Цвяткова з вынікам 478 ачкоў заняла другое месца ў стральбе з пнеўматычнага пісталета. І. Басінскі заняў першае месца ў стральбе на 50 метраў з малакалібернага пісталета — 660 ачкоў.

■ Па выніках мінулага першынства краіны як ніколі многа гандбалістаў мінскага СКА запрошана ў зборную краіны — А. Карашкевіч, Ю. Шаўцоў, А. Маліноўскі, К. Шараварaў, М. Масалкоў, Г. Свірыдзенка, А. Тучкін, Э. Скораў.

НА ЗАХАДЗЕ БЕЗ ПЕРАМЕН

ФОНД СПАДЧЫНЫ

Апошнім часам пры Белым доме ўсё гучней чуваць голас клана заціятых рэакцыянераў, які носіць назву фонд спадчыны.

Але сапраўды „зорны час" для фонда спадчыны надышоў у лістападзе мінулага года, калі рыхтавалася сустрэча на вышэйшым узроўні ў Жэневе. Тады фонд спадчыны прагрымеў на ўвесь свет сваім пасланнем прэзідэнту, дзе кіраўніку адміністрацыі ЗША прадпісвалася працягваць гонку ўзбраенняў, не даваць Савецкаму Саюзу магчымасці пераключыць сродкі на здзяйсненне сацыяльна-эканамічных праграм.

Трэба адзначыць, што такая тактыка націску на прэзідэнта не раз ужо практыкавалася раней і прыносіла свой плён. У сувязі з гэтым нельга не прыпомніць так званыя „мандаты на кіраўніцтва". Гэтыя дакументы былі падрыхтаваны фондам спадчыны да прэзідэнцкіх выбараў 1980 і 1984 года. Аб універсальным, на ўсе выпадкі жыцця, характары матэрыялаў гаворыць той факт, што першы з дакладаў складаўся з 20 тамоў і 1.270 рэкамендацый, а другі ўключаў 1.300 парад. Сутнасць іх — прапаведзь палітычнай рэакцыі на ўсіх напрамках.

Фонд спадчыны не задавальняецца, аднак, толькі распрацоўкай і перадачай дзеячам адміністрацыі рознага роду даследаванняў і аналітычных запісак, каментарыяў і г.д.. Ён раўніва сочыць за іх рэалізацыяй, строга спаганяючы з прэзідэнта і іншых афіцыяльных асоб за любы адыход ад зададзенага курсу. Гэтаму служаць штогадовыя аналізы амерыканскай унутранай і знешняй палітыкі, якія публікуюцца фондам спадчыны. Калі верыць прэзідэнту фонда Эдвіну Фулнеру, то 61 працэнт з 1.270 рэкамендацый, якія ўвайшлі ў „мандат на кіраўніцтва — 1", быў рэалізаваны рэйганаўскай адміністрацыяй у першым чатырохгоддзі.

Аб блізкасці фонду спадчыны да творцаў афіцыяльнай палітыкі сведчыць і такі факт: пры ім дзейнічае так званы „прэзідэнцкі клуб", дзе за 1.000 долараў ці нават больш асобным кансерватарам даецца, паводле слоў Э. Фулнера, „доступ да тых вашынгтонскіх палітыкаў, сустрэцца з якімі звычайна нельга ні за якую плату". Пастаянна „гасцююць" у прэзідэнцкім клубе сенатары і кангрэсмены, кіраўнікі дзяржаўных устаноў.

Апрача гэтага, фонд спадчыны з'яўляецца вядучым пастаўшчыком інфармацыі 450 групоўкам і фарміраванням „правых" у ЗША. І ў гэтым сэнсе назву „ідэалагічнага штаба" або гнязда амерыканскай рэакцыі ён носіць заслужана.

А.М.

МОВА ЯДНАЕ

(Працяг са стар. 2)

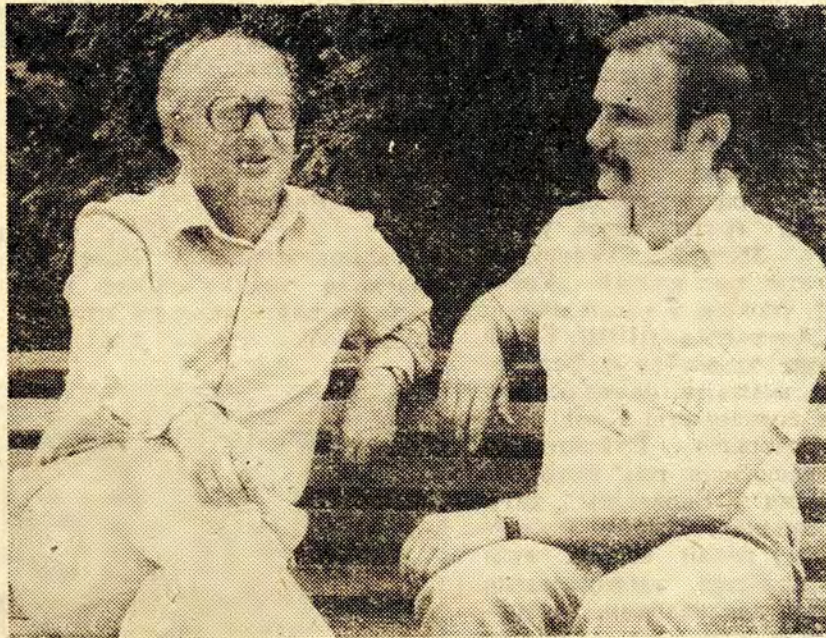
ліку і ў Польскай Народнай Рэспубліцы. Ужо выйшлі з друку чатыры тамы Слоўніка, а ў канцы гэтага года будзе апублікаваны і заключны пяты том. Не першы год супрацоўнічаюць беларускія і польскія лінгвісты ў справе збору і вывучэння анамастыкі Брэстчыны і Беласточчыны. Вынікам гэтага супрацоўніцтва з'явіўся зборнік „Беларуская анамастыка. 3", выдадзены ў Мінску ў 1985 годзе. У ім побач з артыкуламі беларускіх вучоных, прысвечанымі вывучэнню анамастыкі Брэстчыны, змешчаны таксама тры артыкулы польскіх вучоных аб асабовых назвах Беласточчыны. Акрамя таго завяршаецца сумесная работа над манаграфіяй „Мікратапанімія Белавежы". У бліжэйшыя гады мяркуецца працягваць сумесныя навуковыя даследаванні ў вышэй названых напрамках. З 1986 г. Інстытут мовазнаўства імя Якуба Коласа АН БССР і Інстытут славістыкі ПАН распачынаюць новую цікавую і выключна каштоўную для абодвух бакоў работу па падрыхтоўцы „Беларуска-польскага фразеалагічнага слоўніка". Спадзяюся, што ў будучым мы яшчэ больш пашырым наша навуковае супрацоўніцтва, што, безумоўна, прынясе вялікую карысць як беларускаму, так і польскаму мовазнаўству.

„Ніва": Дзякуем вам за размову.

Гутарыла **Міра Лукша**
Фота **Я. Чэрнякевіч**

Г. Арашонкава і Л. Выгонная.

П. Міхайлаў і Г. Цыхун.

УПЕРШЫНЮ Ў ХІЛЬМОНАХ

(Працяг са стар. 1)

кадзь Суліма прывітаў гасцей, адкрыў урачыстасць і перадаў слова І сакратару гмiннага камітэта ПАРП Станіславу Лабенцу. С. Лабенец моцна падкрэсліў аб'ядноўваючую ролю БГКТ, яго значэнне ў грамадскім жыцці, асабліва ў культурнай працы, і выказаў усебаковую падтрымку дзейнасці БГКТ з боку гмінных улад і пажадаў гурткам Беларускага таварыства поспехаў у працы.

Затым з дакладам выступіў сакратар Галоўнага праўлення БГКТ Віталі Луба. Ён на шматлікіх прыкладах пераканаўча паказаў прысутным значныя дасягненні БГКТ за трыццаць год дзейнасці.

Далейшым пунктам праграмы фэстыну была мастацкая частка, сарганізаваная сіламі мясцовых аматарскіх калектываў. Першым выступіў хор з вёскі Хільмоны і пачаў з калектыўна створанай песні аб першым у гэтай вёсцы беларускім народным фэстыне. І песня, і ўсё выступленне слухачам вельмі спадабалася.

Зміяніў харыстаў з вёскі Хільмоны калектыў з хутароў Хільмоны, душой якога з'яўляецца Вольга Каленік. Яна таксама падрыхтавала да выступлення на сцэне сваіх унукаў — трохгадовага Андрэя, пяцігадовую Віялету і шасцігадовую Аню. Гэта быў надта ж мілы нумар праграмы.

За свае песні харысты з Грабянёў таксама атрымалі гарачае брава.

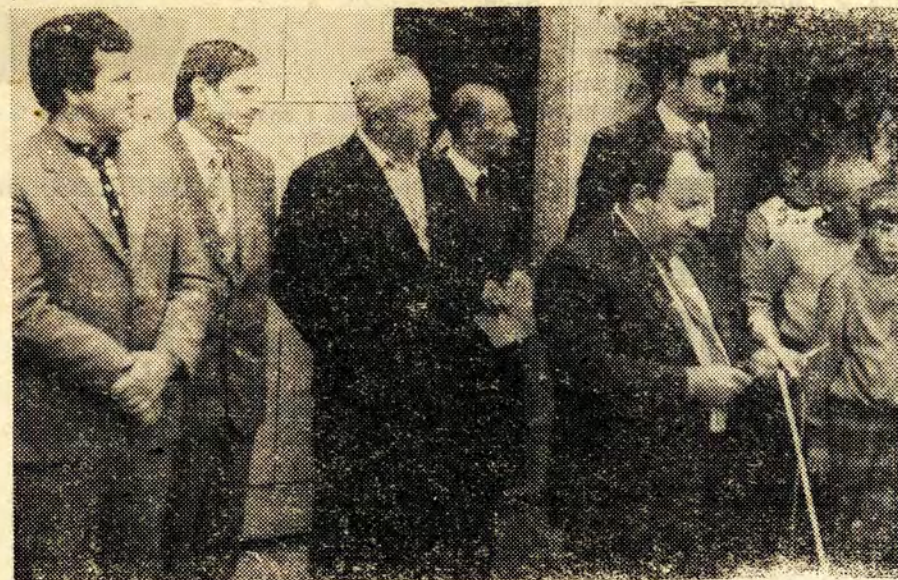
Аматарам з Сынкаўцоў давялося выступаць у школьным будынку, бо лінуў дождж. Гэтыя харысты выступалі ўпершыню. Заахвоціў іх да песні старшыня аддзела А. Суліма, які шмат разоў наведваў іх вёску, гутарыў са спевакамі.

Потым дэманстравалі сваю вывучку і спрыт члены добраахвотніцкай пажарнай каманды з Дубровы.

Кніжная латарэя з выданнямі БГКТ таксама карысталіся поспехам.

Як вынікала з выказванняў многіх жыхароў Хільмонаў, ад гэтага фэстыну тут распачнецца традыцыя свята беларускай песні і беларускага слова.

Міхась Хмялеўскі
Фота аўтара

Выступае з прамовай першы сакратар КГ ПАРП у Новым Двары Станіслаў Лабенец. Побач стаяць: сакратар ГП БГКТ Віталі Луба, старшыня аддзела БГКТ у Дуброве Аркадзь Суліма, радны Ваяводскай рады нарадовай Уладзімір Кудзін, сакратар Гмінна-Гарадскога камітэта ПАРП у Дуброве Іван Жданук і начальнік Гміннага ўпраўлення ў Новым Двары Рышард Лукашук.

Спявае хор з Сынкаўцоў.

Удзельнікам фэстыну кожнае выступленне было цікавае.

ФІЛЬМОВЫ ЧЭРВЕНЬ У БЕЛАВЕЖЫ

Прыгожая Белавежская пушча вясною і летам, асабліва ў чэрвені, калі прырода іграе свежай зелянінай, кветкамі і радасцю. Нічога дзіўнага, што ў гэтую пару ў Белавежу з'язджаецца процьма наведвальнікаў. У бягучым годзе белавежская прырода прывабіла таксама кіназдымшчыкаў. Можна нават сказаць, што менавіта іх перш за ўсё відаць было ў мястэчку.

Амаль цэлы чэрвень у мястэчку Белавежа і ў пушчы здымала гадзінны тэлевізійны фільм французска-польская здымачная група, якую ўзначальваў Збігнеў Раматоўскі. Фільм гэты, пад назвай „Уцёкі Караля“, увойдзе ў тэлевізійную серыю „Аперацыя ОПЭН“. Ён не выпадкова здымаўся ў Белавежы. Тут, менавіта, памясцілі яго дзеянне сцэнарысты Клод Брамі і Беатрычэ Рубінштайн. Фільм расказвае пра гісторыю прабывання ў Белавежы двух братоў Эрыка і Сімана (галоўных герояў цэлай серыі), якія маюць правесці арыгінальныя навуковыя даследаванні на зубрах. З тым, што яны цікавіліся не столькі самімі зубрамі, колькі перш-наперш прыгожым лекарам ветэрынарыі Рэнатай. Фільм рэжысіраваў Жан П'ер Дэкур (той сам, які рэжысіраваў шматсерыйны фільм пра царскага кур'ера Міхала Строгава, што ішоў па польскім тэлебачанню некалькі гадоў таму назад). У фільме здымаліся Жан Дальрык, Бернард Алоўф, Тацяна Сасна-Сарно, Януш Букоўскі, Ежы Янэчэк, Вяслава Мазуркевіч. У фільме ўбачым таксама дырэктара Белавежскага запаведніка Станіслава Куявяка, захавальніка фондаў прыродазнаўчага музея Чэслава Аколава і 9-гадовага вучня Кшыштафа Байко. Шмат жыхароў Белавежы выступіла статыстамі. Фільм „Уцёкі Караля“ ўбачым па польскім тэлебачанню, таму што французы згадзіліся адступіць Польшчы правы на паказ цэлай серыі.

У другой дэкадзе чэрвеня ў Белавежу завітаў рэдактар Пётр Гарбарчык з Тэлевізійнага кур'ера ваяводстваў, які зрабіў у Нацыянальным запаведніку здымкі для праграмы „Час перамен“ якая перадавалася на II праграме тэлебачання 15 чэрвеня. У той самай праграме былі паказаны таксама здымкі, зробленыя ў Беластоку.

У канцы месяца ў Белавежу прыехала трэцяя група кіназдымшчыкаў, якая на працягу тыдня рабіла здымкі для дакументальнага фільма „Белавежская пушча“. Фільм гэты здымаўся па заказу дэпартамента прэсы, культурнага і навуковага супрацоўніцтва Міністэрства замежных спраў. Яго будуць паказваць у польскіх прадстаўніцтвах за мяжой у серыі фільмаў, якая будзе мець супольны загаловак „Проста з Польшчы“. Сцэнарый фільма напісала Ірэна Каменская. Яна таксама яго рэжысёр. Фільм зняты ў тэхніцы відэо замежным прадпрыемствам у Польшчы „ІТІ“.

Белавежскі фільмовы чэрвень закрыў паказ у памяшканні Геабатанічнай станцыі дакументальнага фільма „Змаганне за лёс зуброў“, знятага ў Белавежскай пушчы ў гадах 1984-85 сужонствам англійскіх кіназдымшчыкаў Ліз і Тоны Бомфардамі. Фільм гэты англійскае тэлебачанне паказала ў сябе 18 жніўня мінулага года.

Пётр Байко

Фота Войцеха Рынажэўскага

Сцэна з фільма „Уцёкі Караля“ Злева: З. Раматоўскі, Я. Букоўскі і Б. Алоўф

(Працяг са стар. 1)

У Прэзідыуме ГП

Музея помнікаў беларускай культуры і рэвалюцыйнага руху ў Гайнаўцы, якую прадставіў намеснік старшыні ГП БГКТ Кастусь Майсеня і старшыня Грамадскага камітэта пабудовы музея. Прэзідыум адобрыў інфармацыю і прапанаваў Грамадскаму камітэту як найхутчэй, яшчэ ў гэтым годзе, распачаць будову музея паводле апрацаванай ужо тэхнічнай дакументацыі, выкарыстоўваючы сабраныя грашавыя сродкі.

Прэзідыум звярнуўся з заклікам да ўсіх членаў і сімпатыкаў БГКТ актыўна ўключацца ў збіранне экспанатаў і грошай на пабудову музея.

У другой частцы пасяджэння галоўны бухгалтар ГП Валянціна Вярбіцкая склала інфармацыю аб выкананні фінансавага плана ў I паўгоддзі 1986 г. Прэзідыум звярнуў увагу на тое, што план даходаў не выкарыстоўваецца паспяхова. Незада-

АДГАЛОСКІ

АБ ПРАЎДЗІВАСЦІ І МАРАЛЬНАСЦІ

Васіль Петручук у сваім апавяданні „Хлеб“ у 28 нумары „Нівы“ ад 13 ліпеня г.г. апісаў, як адзін савецкі салдат у яго прысутнасці (тут аўтар выступае як парабак) памяняў свае чаравікі на хлеб. Праўда, салдат быў згаладнелы і быў вымушаны гэтак зрабіць, але ж цікава, як ён басіком явіўся перад сваім камандзірам і таварышамі? Дык гэта ж ганьба для салдата мяняць абутак на буханку хлеба! Тут штосьці не так, а тым больш — тады, калі гналі немцаў. У той час савецкія байцы не так ужо шчодрае на ўсхваленне ўчынкаў і паводзін панючага, гістарычнай праўдзе надта ж цяжка было прабіцца ў ягоны твор. Аднак і з гэтых радкоў відаць, што князі галіцка-валынскія паводзілі сябе на беларускіх землях як звычайныя захопнікі і рабаўнікі, якія сваёй прагавітасцю і жорсткасцю зусім не ўступалі татарскай ардзе. Таму цяжка

ШЛЯХАМ ГАДОЎ

ТРАЙДЭНАВЫ ЧАСЫ

Свежая вапна не паспела яшчэ належна змацаваць муры новых крэпасцяў па абодвух баках граніцы Вялікага княства Літоўскага з падпарадкаванымі татарскай ардзе рускімі княствамі, як татарскі хан Нагай прыслаў князям галіцка-валынскім загад збірацца ў новы паход. Мабыць, падчас папярэдняга нашэсця на беларускія землі ў 1275 годзе татары багата пажывіліся і ведалі, што можна нарабаваць яшчэ болей, калі зноў кіраваліся на Наваградак. Несумненна, што заахвоціў да гэтага князь галіцкі Леў Данілавіч, які ўсё яшчэ не пазбыўся мараў пры татарскай дапамозе падпарадкаваць сваёй уладзе Вялікае княства Літоўскае.

Было гэта ўзімку 1277 года.

Але лепш перадайма слова сведку тых падзей — валынскаму летапісцу, які на пергаменце занатаваў наступнае:

„Прыслаў пракляты і беззаконны Нагай паслоў сваіх Цегічагу, Катлубугу і Ешымута з граматамі да Льва, Мсціслава і Уладзіміра, гэтак кажучы: „Вы заўсёды скардзіцеся мне на літву; дык вось даю вам войска і з ім ваяводу Мамшэя — ідзіце з ім на сваіх ворагаў“.

Настала зіма. Рушылі на літву Мсціслаў і Уладзімір. Леў жа не пайшоў, але паслаў сына свайго Юрыя. І гэтак накіраваліся яны на Наваградак. Калі прыбылі яны ў Бярэсце, тады прыйшла звестка, што татары іх апераздзілі, яны ўжо пад Наваградкам. Князі Мсціслаў, Уладзімір, Юрый пачалі раіцца між сабою і меркаваць: „Як пойдзем на Наваградак, дык там татары ўсё зваявалі. Падамося ў якое-небудзь цэлае месца“. І гэтак здумаўшы, пайшлі на Гарадню. Калі мінулі Ваўкавыск, далёка сталі нанач. Тады Мсціслаў з Юрыем патаемна ад Уладзіміра выслалі з ваяводам Цюймою лепшых сваіх баяраў у наваколле на рабунак. Тыя ж, нарабаваўшы, зброю з сябе паздымалі ды ляглі нанач без старожы. Выслізгнуўся тады ад іх адзін уцякач ды ў горад і кажа: „Там і там, у сяле, разлягліся воі без зброі і ладу“. Прусы і борты, выехаўшы з горада, напалі ўночы на спячых, адных перабілі, другіх пералавілі ды завялі ў горад. Цюйму ж на санях павезлі, бо быў цяжка паранены.

Назаўтра, калі падышлі пад горад галоўныя сілы, прыбег голы і босы Мсціславаў Расціслаўка і пачаў расказваць пра тое, што сталася — перабіты ўсе баяры Мсціслававы і Львовы, слугі адны пабітыя, а другія пералоўлены. І засумавалі тады вельмі Мсціслаў з Юрыем з-за свае дурноты, а Уладзімір узлаваўся на іх за тое, што патаемна ад яго гэтак зрабілі.

І сталі князі развражаць, як здабыць горад. Перад варотамі стаяла высокая мураваная вежа. У ёй зачыніліся прусы. З тае вежы стралялі, і не было як паўз яе прайсці да горада. Кінуліся прыступам і здабылі яе. Тады такі жах апанаваў гараджан, што як мёртвыя стаялі яны на забаролах, бо ўся надзея ў іх была ў вежы. Тады сталі думаць пра сваіх баяраў, як іх вызваліць, але не маглі аніяк. Мсціслаў, Уладзімір і Юрый дамовіліся з гараджанамі: горада яны здабываць не будуць, затое ім вернуць палоненых баяраў. І так, сваіх баяраў яны атрымалі, а гораду ніякай шкоды не зрабілі. З тым і вярнуліся дамоў“.

Аўтарам часткі Галіцка-Валынскага летапісу, з якой пачэрпнуты гэты ўрывак, быў епіскап уладзімірскі Еўсігней — прыдворны служака князя валынскага Уладзіміра Васількавіча. Яго пяро было надта ж шчодрае на ўсхваленне ўчынкаў і паводзін панаючага, гістарычнай праўдзе надта ж цяжка было прабіцца ў ягоны твор. Аднак і з гэтых радкоў відаць, што князі галіцка-валынскія паводзілі сябе на беларускіх землях як звычайныя захопнікі і рабаўнікі, якія сваёй прагавітасцю і жорсткасцю зусім не ўступалі татарскай ардзе. Таму цяжка дзівавацца, што беларускае насельніцтва Вялікага княства Літоўскага адносілася да іх варожа, абаранялася, як толькі магло, ды шукала дапамогі ў літоўцаў, жамойтаў ці паселеных Трайдэнам на Гарадзеншчыне і Слонімшчыне прусаў і бортаў. Зрэшты, як відаць з гэтага ўрыўка летапісу, Трайдэн, селячы тут гэтых уцекачоў ад крыжацкай навалы, выдатна ўзмоцніў нашыя землі і вайскова і гаспадарча.

Няўдачлівае нашэсце на Гарадзеншчыну ў 1277 годзе назаўсёды адбіла ахвоту галіцка-валынскім князям кваліцца на беларускія землі. Яны суцішыліся, як кажа летапісец: „умиристася и начаста быти во величе любви“ з вялікімі князямі літоўскімі.

Не лепш давялося таксама татарскай ардзе, якая ў тым часе намагалася прабіцца да Наваградка. Як мяркуе вядомы савецкі гісторык, выдатны даследчык і выдавец беларускіх летапісаў Мікола Улашчык „Няўдачлівы паход на Наваградак у 1274 г. і паражэнне валынскіх сіл у 1277 г. маглі стаць падста-

вальняючы выглядае аплочванне складчын у некаторых аддзелах, не выкананы даходы з канцэртаў мастацкіх калектываў і продажы выдавецтваў. У сувязі з тым вырашана абавязаць штатнае кіраўніцтва ГП прыняць арганізацыйныя меры з мэтай выканання ў бягучым годзе планаваных даходаў.

У далейшым член Прэзідыума ГП, дэлегат на X з'езд ПАРП тав. Аляксей Карпюк расказаў аб ходзе З'езда, яго атмасферы, выніках і пастановах. Прэзідыум ГП звярнуўся з заклікам да ўсіх членаў і сімпатыкаў актыўна ўключыцца ў рэалізацыю пастаноў X з'езда ПАРП. Вырашана арганізаваць сустрэчы БГКТ-оўскага актыву з дэлегатамі на X з'езд ПАРП, а таксама папулярызаваць на старонках „Нівы" дэлегатаў, іх прафесіянальную і грамадскую працу. У заканчэнні пасяджэння былі разгледжаны арганізацыйныя справы, звязаныя з бягучай працай Галоўнага праўлення БГКТ.

В. Луба

Галадоўскія пажарнікі

У кожнай большай мясцовасці існуе каманда пажарнікаў. У Галадах іхным камендантам з'яўляецца Міхась Пятроўскі. Усіх галадоўскіх пажарнікаў — пяцьдзесят. Яны вельмі шмат робяць у так званых грамадскіх пачынах (не часта пажары, дзякуй Богу!). Садзілі лес на месцы мінулагодніх вырубак, ачысцілі роў ля дарогі ў Агародніку, пакарчавалі выжары, вазілі жвір на дарогу. Галадоўцы хваляць сваіх пажарнікаў за іх грамадскія адносіны да спраў вёскі: паладзілі дарогу ў Міклашы, якою калісьці было не прайсці-не праехаць, калі ішла вясна або дажджыла восень.

У гэты год яны надумалі пашырыць сваю рамізу так, каб тутэйшыя людзі маглі ў ёй спраўляць таксама свае вялікія сялянскія ўрачыстасці, вяселлі або хрэсьбіны, на якія зазвычай спрашваецца тлум сваякоў, блізкіх і далёкіх. Самі яны нарыхтуюць пустакі — абы цэмент толькі быў! — і гаспадары ім дапамогуць. Вядома, так будзеш жыць, як сам сабе задбаеш. І гэта добра разумеюць у Галадах. Ходзяць тут каля сваіх спраў, што аж прыемна глядзець. Каб так усюды было, то іначай выглядалі б нашы, некаторыя ўсё яшчэ па-даўняму задрыпаныя, вёскі.

Андрэй Гаўрылюк

Мінула ўжо 106 год

Еўдакія Нэйман нарадзілася 11 чэрвеня 1880 года ў Саках, што пад Кляшчэлямі. Многа год жыла яна ў часах царскага панавання. Вышла замуж за парабка Тамаша Нэймана, які паходзіў з-пад Мельніка. Яны разам працавалі ў розных панскіх маёнтках.

У 1924 годзе муж яе памёр, засталося трое дзяцей. Чацвёртае дзіцё, сын Іосіф, нарадзіўся пасля смерці бацькі ў 1925 годзе.

Цяжка жылося ўдаве з чатырма сіратамі. Спазнала яна многа гора і недастатку. У 1936 годзе апынулася гэтая сямейка ў маёнтку ў Падбеллі. Ад таго часу па сённяшні дзень жыве бабуля пры сваім сыне Іосіфе.

Пры народнай уладзе тут, у Падбеллі, атрымалі яны гаспадарку з зямельнай рэформы. Пачалі гаспадарыць самастойна, сталі на ногі, зраўняліся з людзьмі.

Бабуля Еўдакія мае 4 унукаў, каля 30 праўнукаў, а колькі ў яе прапраўнукаў — не магла яна і прыпомніць.

Бабулі Еўдакіі зычым моцнага здароўя.

Тэкст і фота
Міхася Хмялеўскага

былі і галодныя — гісторыя так гаворыць і сведкі тых падзей. Праўда, вайсковая часць, у якой быў той салдат, адышла далёка наперад і забеспячэнне засталося дзесяткі кіламетраў за ёю. Так піша Петручук і, магчыма, харчы выйшлі і салдат настолькі згаладнеў як на пустыні, што застаўся босы.

Парабак Васіль не падае вёскі, дзе ён гараваў у часе акупацыі, але калі назваў Сахаровую хату, дык нам вядома, што гэтыя падзеі адбыліся (і ці адбыліся?) у вёсцы Ялёнка. А тут людзі не такія ўжо і дрэнныя. Калі салдат сапраўды шукаў хлеба і трапіў на таго паскуднага багацея, дык парабак павінен быў паказаць байцу больш спагадлівых людзей у той вёсцы, якія яму і дарам хлеба далі б. Але брава Васілю, што ён ад гэтай крыўды амаль не захварэў ад роспачы і схапіў з гаспадарскай каморы буханку хлеба і пабег шукаць пакрыўджанага салдата Гусева. Канец гэтай драматычнай гісторыі-беганіны мы ўжо ведаем.

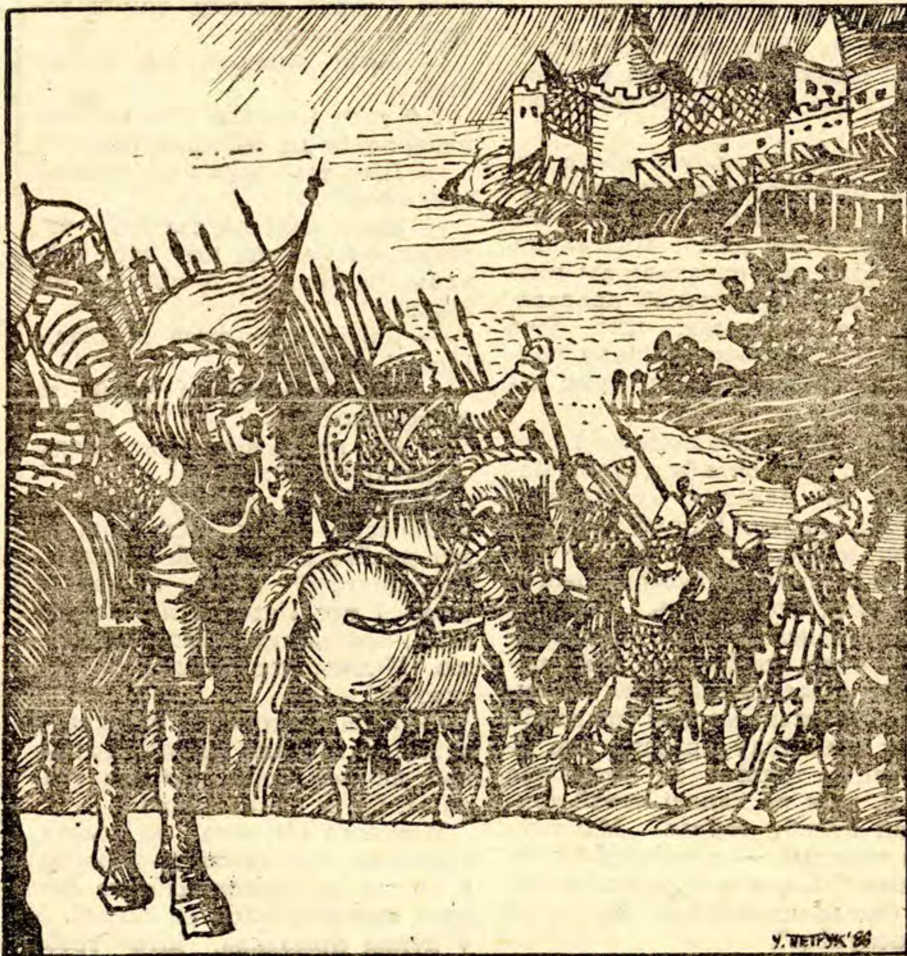
Хочацца запытаць самога В. Петручука, як былага салдата, а пасля афіцэра Войска Польскага: ці ён свае чаравікі з ног памяняў бы на чвэрць буханкі хлеба? Які б ён не быў галодны ў найгоршы час нават і басіком прадставіўся б перад сваім камандзірам і таварышамі? І як яго прынялі б?

Босы салдат перад строем?! О, якая ганьба і паніжэнне! Хто чытаў аповесць Мікалая Астроўскага „Як гартавалася сталь", дык ведае, што там ёсць месца, дзе пятлюраўскія ваякі, усялякі зброд, ішлі маршам басіком і адзін нават упаў у страі на зямлю. І сам атаман Пятлюра не змог скрыць усмешкі з такога войска.

Тут, дарагі Петручук Васіль, за далёка загнулі. Як я ведаю, праўдзівы савецкі салдат свае боты не будзе мяняць ні за што і босы не пойдзе ў строй, ці да сваіх таварышоў. У яго гонар даражэй свайго жыцця і мы былі сведкамі гэтых падзей у часе апошняй вайны.

М. Панфілюк

вай для версіі пра разгром татара-валынскіх войск з пераносам месца бітвы на Нёман каля Магільна". Магільна — гэта ў тыя часы моцная крэпасць, на яе месцы сёння знаходзіцца мястэчка з такой жа назвай. Яно распалажана на левым беразе Нёмана ў Уздзенскім раёне, каля 100 км на паўднёвы-захад ад Мінска. Легенда пра разгром вялікім князем галіцка- валынскіх і татарскіх войск захавалася у некалькіх спісках, увайшла амаль ва ўсе беларускія летапісы. Прыгадваем яе па Еўраінаўскім летапісе, у якім чытаем, што вялікі князь „княжив не мало... на Новегородце и на многих городех руских. И учинили совет меж собою князи руские" (г. зн. галіцка-валынскія — М.Г.) ды пачалі вайну „хотя его согнати из вотчин своих, городов руских". Сабраліся з войскамі сваімі і ўзялі „на помоч собе от царя заволского неколко тысящ татар". Сустрэў іх вялікі князь „на реце Немне на Могилном" ды „учинил" з імі „бой лют". „И билися межи собою от утра и до вечера". І „поможе Бог великому князю аже князей руских и всю силу их и орду татарскую наголову поразил и сам с победою и с великим веселием и добытком злата и сребра" вярнуўся дамоў у Наваградак.

Аблога Горадні ў 1277 годзе. Графіка У. Петрука.

Таксама і татарам надоўга адхацелася хадзіць самім ды гнаць падпарадкаваных сабе князёў рускіх рабаваць Вялікае княства Літоўскае. Але з таго часу гэтая грабежніцкая арда зачасціла сваімі нашэсцямі на польскія землі, асабліва ў Малапольшчу.

І так Трайдэн пераможна адбіў наступ татараў і былых у іхняй „волі" рускіх князёў на Вялікае княства Літоўскае.

Забяспечыўшы ўсходнія і паўднёвыя рубяжы дзяржавы, Трайдэн пачаў расквітвацца з заходнімі суседзямі за нейкія іхнія ранейшыя грашкі — мабыць, за напады на Яцвяжскую зямлю. Галіцка-Валынскі летапіс паведамляе, што ў 1278 годзе „Трайдэн... выслаў вялікае войска супраць палякаў, і брата свайго Сірпуця паслаў. Былі тады з імі таксама яцвягі. Ваявалі каля Любліна тры дні і ўзялі незлічонае мноства палонных. І гэтак вярнуліся дамоў з чэсцю вялікай".

Беручы пад увагу распалажэнне Любліна, не цяжка сцвердзіць, што Трайдэнавы дружыны, відаць, ішлі старым шляхам з Гародні на Адэльск. Крынкі, Гарадок, Нарву, Бельск, Дарагічын, Морды, Лукаў, Коцк. Значыць, праходзілі туды і назад цераз тадышнія ўладанні князёў галіцка-валынскіх і тыя не варухнулі нават і пальцам супраць учарашніх сваіх ворагаў. Мабыць гэта ішла вялікая сіла, таму ні Уладзімір Васількавіч, ці нават запальчывы Леў Данілавіч не наважыліся нападаць на Трайдэнава войска, каб не выклікаць нашэсця яго на свае княствы. Зрэшты, на князёў галіцка-валынскіх само імя Трайдэна наганяла звярыны жах, чаму даў выраз іхні летапісец, раўнуючы вялікага князя літоўскага з Анціёхам Сірыйскім, Ірадам Іерусалімскім ды Неранам Рымскім.

Мікола Гайдук

ПАСЛУГІ І КААПЕРАЦЫЯ

У Беластоцкім ваяводстве 39 кааператываў сельскагаспадарчых гурткоў. Сталіся яны вялікімі і багатымі ўстановамі. Трывалая іх маёмасць акрэсліваецца сумай 6 мільярдаў зл., на яе складаецца сельскагаспадарчая тэхніка, прадпрыемствы і варштаты. Працуе ў СКРах каля 3400 чалавек. Выконваюць яны заданні, звязаныя з вырошчваннем сельскагаспадарчых культур, у тым і хімізацыяй, і забеспячэннем рамонтаў машын. І з гэтымі заданнямі СКРы, можна сказаць, спраўляюцца даволі нядрэнна. Зразумела, маюць яны шмат рознага роду клопатаў з запаснымі часткамі, але ў апошніх гадах пачалі яны самі вырабляць паасобныя дэталі ці аднаўляць іх у сваіх рамонтных.

Найбольшыя цяжкасці ў СКРах з кадрамі. Добрыя прафесіяналы — трактарысты, камбайнёры, тэхнікі і іншыя спецыялісты — таму што не маюць забеспячэння добра платнай працай на працягу ўсяго года, адыходзяць да іншых прадпрыемстваў. Асабліва зімою не выкарыстоўваецца прадукцыйная моц СКРаў. А ў той час у многіх фабрыках і заводах Польшчы не хапае людзей. І гэтая прадукцыйная моц СКРаў выкарыстоўваецца наладжаннем кааперацыі з прадпрыемствамі.

Вось, напрыклад, СКР у Нурцы-Станцыі, прэзасам якога з'яўляецца Ян Жураўскі, ужо мае вопыт і бачыць у гэтым вялікую перспектыву сваёй установе.

У Нурэцкай гміне 3 сельскагаспадарчыя кааператывы: у Вульцы Нурэцкай, Тымянцы і Клюковічах. У іх багатая сельскагаспадарчая тэхніка і добрыя рамонтныя базы, яны самі выконваюць рамонты. У многіх сялян цяпер ёсць трактары і шмат розных сельскагаспадарчых машын. У іх таксама свае падручныя майстэрні і яны самі ладзяць машыны, праводзяць нават даволі складаныя рамонты. Такім чынам зменшылася роля СКРу, зменшыліся запатрабаванні на яго паслугі, не выкарыстоўваў ён свае прадукцыйныя магчымасці. Вось таму распачаў ён захады пра кааперацыю з прадпрыемствамі. Нурэцкі СКР ужо ў мінулым годзе заключыў пагадненні з варшаўскімі прадпрыемствамі — пад'ёмных кранаў „Зрэмб" і электранічным „Унітра Варэль" — адносна прадукцыі некаторых дэталяў. Прадпрыемствы даюць машыны і сыравіну, а СКР займаецца вытворчасцю.

Аказалася, што гэта вельмі карысная справа для абодвух бакоў. Асабліва людзі ў СКРы задаволеныя сталай працай і добрымі заробкамі. Людзі сталі хіліцца да працы. Цяпер у прамысловай вытворчасці занята каля 20 чалавек. У іх ліку добрыя токары і фрэзеры, якія працуюць скарасныімі метадамі. Для варшаўскага „Зрэмбу", між іншымі, у бягучым годзе будуць вырабляцца 4 віды дэталяў на суму 15 мільёнаў злотых. Падобныя дамоўленасці ёсць і з іншымі прадпрыемствамі. Напрыклад, для „Мостасталя" ў Седльцах выконвае СКР зварачныя работы.

Згодна з планам нурэцкі СКР у бягучым годзе павінен даць прамысловай прадукцыі на 40 мільёнаў злотых.

У апошнім часе вядуцца перамовы аб кааперацыі вырабу некаторых дэталяў для Шлёнскага прадпрыемства тэхнічнай апаратуры.

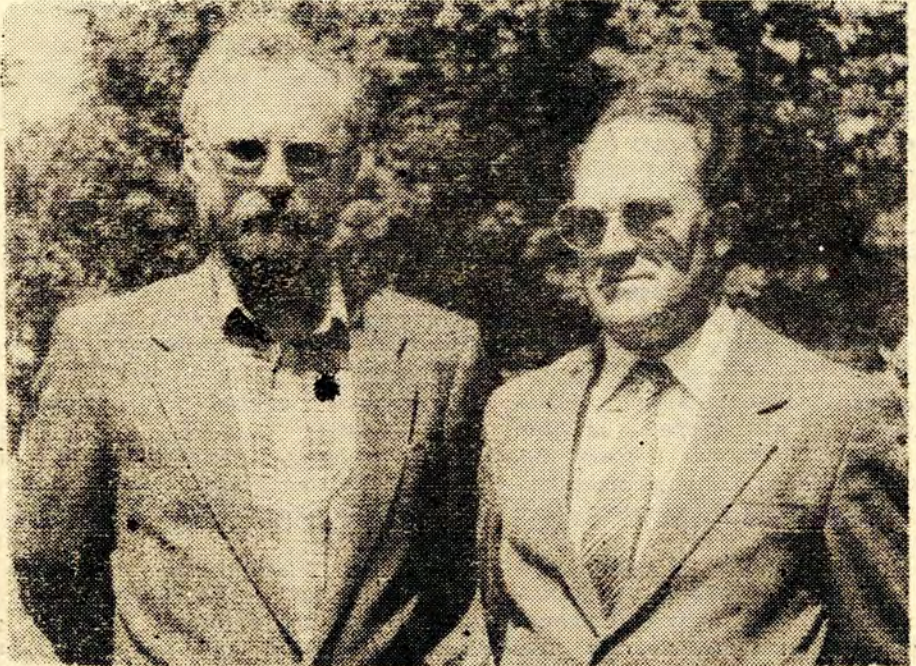
Нурэцкі СКР мае магчымасці павялічыць колькасць рабочых да 100 чалавек і стаціца значным прадпрыемствам у гміне.

Дадатковая занятасць у эскаэраўскай вытворчасці можа прычыніцца да паўстрымоўвання выезду людзей з вёсак у горад. А гэта важна, бо тыя ж самыя людзі ў вольны ад працы час у СКРаўскім прадпрыемстве будуць займацца сельскагаспадарчай вытворчасцю.

Займаючыся дадатковай прамысловай вытворчасцю, гэты СКР не занядбоўвае сельскагаспадарчых паслуг. Вось і цяпер пры жніве працуе 12 камбайнаў і 15 снопавязалак. Добра працуе пункт механічных паслуг (ПУМ) у Літвінавічах. Кіраўніком яго Іван Кавалевіч. У гэтым ПУМе працуе 8 чалавек. Сваімі машынамі ПУМ выконвае ўсе сельскагаспадарчыя работы. Апрача таго займаецца ён пабудовай палявых дарог. Дагэтуль пабудаваў ужо 13 км жвіроўкі. З гэтага вельмі задаволены сяляне — яны не маюць клопатаў з даездам да сваіх палёў і сенажацяў.

Міхась Хмялеўскі

Фота аўтара

Ян Жураўскі (злева) і Іван Кавалевіч.

ТАЎКАЧ

На палях вёсак у ваколіцы Белавежы падчас вызвалення ад фашыстаў праходзілі цяжкія баі з вялікай колькасцю пяхотных войск з абодвух бакоў. У выніку гэтых баёў загінула многа нямецкіх і савецкіх салдат. Калі настала цішыня, бо войскі дзесьці прапалі, сяляне пачалі вылазіць з нор і пацiху разглядацца найперш вакол сваіх сядзіб, пасля па загароддзю, а ўрэшце, хілкам і па палях распаўзліся. Калі канчаткова ўпэўніліся, што няма нідзе жывой душы, толькі жаўрукі пяюць, людзі выпраставаліся ў поўны рост і пачалі шукаць здабычы.

Па палях, лугах і кустарніках ляжала многа рознае зброі, снарадаў і гранатаў. Але пакуль што сяляне найбольш цікавіліся ботамі, вопраткай, якую неляніва перашывалі на цывільную моду, а нярахі і так хадзілі.

Сярод бегаючых па карчах, акопах ды вытаптаным жыце была і Параска, якой у шустрасці і хітрасці не дараўняў ніякі мужчына з вёскі.

Тымчасам Параска палічыла, што знайшла проста шчасце, якое дазволіць ёй збагацець сумленна, без сораму. Менавіта знайшла яна поўны акоп зялёненькіх, жалезных з драўлянымі тронaчкамі таўкачоў да бульбы. З уцехі кроў ёй ударыла ў галаў ды ўліла ў яе смыкалку; прыкрыла Параска галлём акоп, а сама — гайда дамоў за канём. Запрэгла яго ў драбіністы воз з кельнямі і паімчала ў лес.

Нагрузіла Параска воз таўкачоў і зноў прыкрыла галлём, каб пазбегчы зайздросных вачэй. Ужо скумекала, што з імі зрабіць, калі на сабе выпрабуе: „Ну, бо ж немцы — народ практычны і абыякавых таўкачоў сваім кухарам не дадуць! А вось я на іх зараблю".

Прывёзшы дамоў „тавар", Параска дзе толькі парасліхала яго, каб мужу неспадзяванку зрабіць. Распрагла каня і пачала варыць бульбу на абед.

Баі адкаціліся на захад, то і муж Параскі таксама лазіў па палях, каб штосьці знайсці. Прывалок ён дадому торбу ад дыскаў ручнога кулямёта, вінтоўку і каляску ад кулямёта „максім". Маўляў, у гаспадарцы ўсё прыдасца, мо часам у тым безгалоўі дзе на казу запалюю.

Увайшоў у кухню якраз у той момант, калі жонка бульбу на пліце таўкла.

— Падай! — закрычаў і сам выцягнуўся на падлозе.

Параска ў той жа міг і пакацілася, бо падумала, што муж бачыў лецячы ў іх акно снарад.

Ляжаць яны — галава аб галаў, зажмурыўшы вочы, і дрыжаць.

Параска першая падняла галаў і пытаецца:

— Што сталася?

— Дзееца?! А чым ты, дурніца, бульбу таўчэш? Гэта ж нямецкая граната. Яна ж у гарачым адразу выбухае!

Выняла Параска таўкач з чыгуна, абмыла і закінула за „бэндуру", дзе ляжалі лыжкі і апалонік.

На другі дзень уся вёска ведала, што Параска знайшла цудоўны і вечны, бо жалезны таўкач. Сталі людзі прыходзіць і прасіць, каб паказала ды прадала. Параска кожнай прадавала, але гаварыла, што ўжо апошні і на кожным цану падбаўляла. Адной толькі куме дала дарма.

Калі ўжо ўсе жанчыны ў вёсцы мелі чым бульбу таўчы, Параска не ведала, куды ўвапхнуць рэшту. Падмаўляла суседак, каб бралі па два, на запас, але скупыя суседкі цешыліся тым, што маюць. Параску страх апанаваў, што паіржавеюць і цана спадзе, але кума параіла: „Давайце панясем па суседніх вёсках, мо там прадамо". Пару дзесяткаў прадалі, але не больш, бо трапілі на адсталыя вёскі, якія не хацелі новай тэхнікай бульбу таўчы. „Мы таўчэм валкамі, — адказвалі ім. — Вязіце ў Кляшчэлі, там збіраецца больш культурны народ, то й раскупіць".

Нягледзячы на жніво, Параска ў панядзелак патрабавала ад мужа запрэгчы каня, бо яна абавязкова мусіць быць у Кляшчэлях.

Прэ Параска ў Кляшчэлі на ўсю выцяжку каня, бо ранак — панак. Пакуль сонца ўзнялося на вышыню хат, Параска прадала амаль усе таўкачы, якія прывязла. Два толькі засталіся, бо нейкі дурань пажартаваў, што гэта гранаты („Каб яго распарола!"). Узяла Параска абодва ў рукі і давай хадзіць паміж вазамі ды крычаць:

— Каму апошнія два таўкачы?!

І ў тым моманце нос аб нос напаролася на міліцыянера:

— Што ты, Параска, смерцю гандлюеш?

— Якою смерцю, ты другі разумак, не бачыш, што гэта таўкачы да бульбы? А яшчэ ў міліцыі!

— Давай мне гэтыя прылады і хадзі са мной.

— Што, арыштуеш мяне за шпікуляцыю?

— Не, не арыштую, але хадзі — патаўчэм балота.

Міліцыянер крочыў спераду, а Параска за ім. Адыйшлі на луг далёка ад людзей. Міліцыянер шпурнуў адзін таўкач у твань і тут Параска ад выбуху сама, без загаду, упала на зямлю. Міліцыянер засмяяўся, але сказаў:

— Калі не хочаш сядзець у турме за гандаль смерцю, то шукай людзей, якім прадала гранаты, бо іх чакае смерць!

Кінулася Параска на рынак, галосячы пра гранаты-таўкачы, а потым па вёсках пабегла людзей папярэджваць ад смерці. А ў душы прызнала, што трэба мужа слухаць, хоць пра гэта яму нават і не пікнула.

Васіль Петручук

У МІХАЛОВЕ...

...гмінныя ўлады належна дбаюць пра вуліцы і не толькі. У мінулым годзе былі пракладзены тратуары на вуліцах Г. Сянкевіча і Фабрычнай (170 метраў).

Ідзе перабудова галоўнай двухкіламетровай вуліцы Беластоцкай у Міхалове, на ёй Раён публічных дарог пакладзе асфальт. Вуліца Беластоцкая будзе аднаўлена коштам 25 мільёнаў злотых.

Варта дадаць, што ў мінулым годзе былі адрамантаваны паўкіламетровыя адрэзкі вуліц у Тапалянах і Масцісках, а таксама 1 км дарогі на шляху Міхалова-Гарадок.

Жыхары Геранімова захацелі, каб у іх вёску ездзіў аўтобус ПКС. Яны намераны адрамантаваць мясцовыя дарогі. (яц)

40 КВАТЭРАЎ...

...пабудуе жыллёвы кааператыў у Міхалове. Шматсямейныя будынкі будуць падключаны да кацельнай і ачышчальні сцёкавых вод у філіяле Беластоцкага прадпрыемства ваўнянай прамысловасці імя Сяржана.

Затым шматсямейнае будаўніцтва ў Міхалове будзе спынена. У мястэчку над Супраслю неабходна пабудаваць ачышчальню сцёкавых вод. (яц)

ПАТРЭБНЫ КЛУБ

Усім вядома, як цяпер на вёсцы патрэбны клубы, асабліва ў летні час, калі моладзь прыбывае на канікулы. У Альхоўцы (гм. Нараўка) амаль год пустуе школьны будынак. Гмінныя ўлады абяцалі тут адкрыць „Клуб кніжкі і прэсы". Ёсць ахвотная працаўніца, ёсць краты ў вокнах, але клубу ўсё няма. То „Санэпід" не даў згоды, то яшчэ чагосьці не хапае. І так справа цягнецца.

Кампетэнтныя ўлады павінны як найхутчэй закончыць гэтую валакіту ды адклад. Альхоўцам патрэбен клуб!

М. В.

НАМ АДКАЗВАЮЦЬ

Odpowiadając na list zamieszczony w tygodniku „Niwa" pt. „Niechaj wszystko lasem porośnie" z dnia 18 maja 1986 r. dotyczący zastosowania ulgi podatkowej z tytułu wypadku żony przy pracy w gospodarstwie i dokonanie korekty wymiaru zobowiązań pieniężnych Wydział Finansowy Urzędu Wojewódzkiego uprzejmie informuje:

Po przeanalizowaniu całości akt sprawy ustalono, że żona Obywatela uległa wypadkowi przy pracy w gospodarstwie rolnym w roku 1984, nie jak wynika z listu do Redakcji tygodnika „Niwa", że wypadek miał miejsce w 1985 r.

W związku z zaistniałym wypadkiem żona została skierowana na Komisję Lekarską, która orzeczeniem z dnia 25.09.1984 r. przyznała odszkodowanie za uszczerbek na zdrowiu w kwocie 10.000 zł.

Wniesione do Urzędu Gminy w Dubiczach Cerkiewnych podanie o umorzenie III raty zobowiązania pieniężnego z powodu choroby uznano za nieuzasadnioną i decyzją z dnia 22.11.1984 r. odmówiono umorzenia zobowiązania pieniężnego. Złożone odwołanie do Wydziału Finansowego Urzędu Wojewódzkiego od decyzji Naczelnika Gminy w tej sprawie również załatwione zostało odmownie. W tym okresie czasu III rata zobowiązania pieniężnego stała się już zaległością. W związku z tym Urząd Gminy w Dubiczach wszczął postępowanie egzekucyjne poprzez Skarbowy Urząd w Bielsku Podlaskim i zaległą kwotę w dniu 13.12.1984 r. Obywatel wpłacił bez odsetek za zwłokę.

Poza tym informuje się, że wniesienie podania o umorzenie zobowiązania pieniężnego nie wstrzymuje wykonania czynności egzekucyjnych.

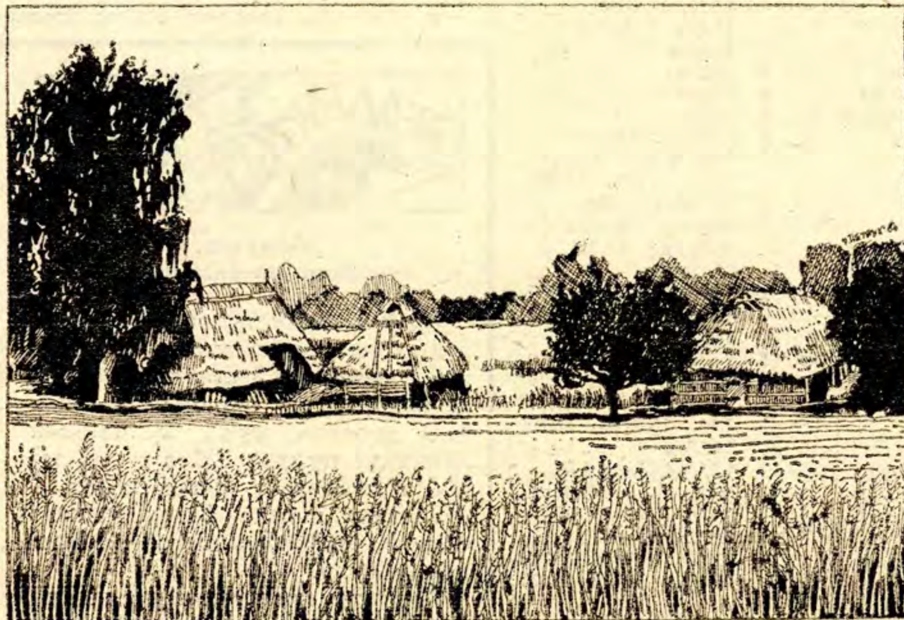
W części dotyczącej zmiany wymiaru zobowiązań pieniężnych w związku ze zmianą klas gruntów wyjaśnia się, że na wniosek Wojewódzkiego Biura Geodezji Rejonowy Oddział w Hajnówce zapis w operacie ewidencji gruntów wprowadzono w m-cu styczniu 1986 r. czyli już po dokonaniu wymiaru zobowiązań pieniężnych na rok 1986.

Zgodnie z art. 3 ust. 1 i art. 4 ustawy z dnia 15 listopada 1984 r. o podatku rolnym (D. U. nr 52, poz. 268) do wymiaru przyjmuje się taki stan gruntów, jaki był w dniu 1 stycznia roku podatkowego zapisany w ewidencji gruntów. W przypadku Obywatela został zmieniony w styczniu 1986 r; a zatem wymiar za rok 1986 nie powinien być zmieniony.

Mimo to jednak w drodze wyjątku Urząd Gminy w Dubiczach Cerkiewnych decyzją Nr Fn. 3252/3/86 z dnia 13.06.1986 r. dokonał korekty wymiaru i odpisano podatek rolny w kwocie 538 zł.

Urząd Wojewódzki w Białymstoku
Wydział Finansowy
Z-ca Dyrektora Wydziału
A. Piszczatowski

РОДНЫЯ КРАЯВІДЫ

Хутар каля Стараўляя на Сакольшчыне. Графіка У. Петрука.

ГУТАРКА З ДАНКАЮ

Усе шпітальныя залы былі поўныя, толькі пад пятым нумарам — не. У ёй якраз і было адно месца для жанчыны, і мяне прывезлі сюды. Гэтая зала не падабалася нам усім, вокны ў ёй выходзілі на веранду і таму ўзімку цягнула ад іх яшчэ больш, чымсьці звычайна, холадам. Наймацней баяліся за нованароджаных дзяцей, каб не пазастуджваць іх.

Да Эвы часта прыходзіла Данка, якая ляжала „на падтрымцы". Гутарылі яны, пра што толькі хочаш. І я не маўчала. Да нас зыходзіліся і з іншых залаў, найчасцей з чацвертай.

У кожнага свае ёсць справы, свае беды. Але ў шпіталі чалавек шмат шчырэйшы, больш гаворыць не таячыся. У тае Данкі ніколі не было салодкага жыцця. Змалку спазнала яна гора і злыбяды.

— Дзяцей у нашай сям'і было многа, — гаварыла яна. — Таму заўсёды трэба было дапамагаць матцы. У мяне не было дзяцінства, не было і маладосці, паненства. Бацька чамусьці незлюбіў мяне.

Пачаў заходзіць да мяне адзін хлопец, нават на шлюб усё хілілася ўжо, але ў Каляду бацька выгнаў мяне з дому, а хлопцу тамтому нагаварыў быў усялякае ўсячыны. Хлопец выехаў, і столькі я яго і бачыла. Пасля прыслаў пісьмо мне, што ён да мяне не вернецца, і што знайшоў сабе ўжо іншую дзяўчыну. Ну, што мне было рабіць? Жыла я далей так, як лёс таго хацеў. Каб сыйсці бацьку з вачэй, выехала я ў Валбжых той, да сястры. Там і пазнаёмілася я са сваім цяперашнім мужам. Але, аднойчы, яшчэ тады прыехаў быў да мяне і мой былы хлапец. Ён вельмі перажываў за ўсё тое, што здарылася паміж намі; ён нават плакаў. Тая дзяўчына яго абдурыла, выманула толькі розныя дарагія падарункі ёй і, потым, паслала яго да ўсіх чарцей! „А для мяне трэба мала, — гаварыла я яму, — для мяне трэба, каб мужчына шанаваў мяне як жанчыну, і каб цаніў маю працу. Ты ж добра ведаў пра тое, які ёсць мой бацька, — гаварыла я яму далей. — Чаму ты яго паслухаў? Не трэба было слухаць яго табе! А цяпер — ну што я табе? У мяне ж ёсць ужо другі хлопец, і я пайду замуж за яго..."

Ён паслухаў мяне, паслухаў і паехаў сабе. А я выйшла замуж за таго другога. Жыццё нам неяк уладкавалася. Я стала працаваць агароднікам у тэхнікуме. Работа не вельмі каб цяжкая. Калі нарадзіла сына, дык ужо, во, другі год як сяджу на выхаваўчым водпуску. Хварэю, як сама бачыш. Ляжаць час ад часу тут мушу. А мой муж у лесе робіць. Прыйдзе з работы, ляжа на версальцы і ляжыць сабе. Нават сынам не забаўляецца. Усё на маіх руках, цэлы дом. Вугаль і той трэба насіць у нашым блёку, бо без цэнтральнага абагравання паставілі яго. Пра ўсё трэба самой бедаваць. Змяніўся, значыць, мой муж. Не дбае пра сябе, не дбае і пра мяне. А вып'е дзе, то і лаянку ад яго пачуеш; яму не падабаецца мая сям'я. Да свекраў пойдзем, то я свякрусе ўсё дапамагаю, а яна ўсё крывіцца, што не так пасуду памыла, не так падлогу працерла, не так парадак у пакоі навяла. Словам, што ёй ні зрабі, то ўсё будзе не так! І не ведаю я, чаго яна хоча. А цяпер, калі я ў бальніцы во, дык муж мой скардзіцца, што яму цяжка аднаму. Нарэшце дацаніў маю работу. Ён часам кажа, што я спецыяльна пайшла ў бальніцу, каб яму гэтым надакучыць. Паплачу я ў кутку, паплачу...

Вось як яно ёсць. Калі спакойны хлопец, то чортавай дзеўцы на шчасце трапіцца, а калі спакойная дзяўчына, то за нейкага буркліўца замуж прэцца. Чаму гэта так?

Данка ўсё расказвала, каб выгаварыцца, каб палягчыць гэтым сабе. А побач нас ляжала старэйшая жанчына, якая ўсё чытала ды чытала.

Аўрора

Дарагое Сэрцайка! Прабач, калі я не на тэму. Але куды, да каго ў гэтай справе звярнуцца, проста сама не ведаю. А справа тут банальная. Проста я вельмі люблю парфумы, і заўсёды, хоць не маю занадта многа грошай, стараюся купляць нейкія лепшыя. Мае сяброўкі на рабоце часам іранічна ўсміхаюцца, што быццам я замоцна напарфумаваная, часамі кажуць, што я напэўна не маю куды грошы выкідаць. Праўду кажучы, мяне гэта нават не раздражняе, бо найважнейшае — што мне гэта падабаецца, але проста ўжо абрыдла слухаць увагі. Што рабіць? Мо я і сапраўды раблю кепска, калі некаторыя нават пускаюць у мой бок шпількі наконт таго, што быццам бы не маю часу мыцца...

Каця

Каця! Твае сяброўкі не маюць рацыі. Вядома, пры адной умове, што ты сапраўды часта мыешся, а парфумы — гэта толькі дадатак да тваёй прыгажосці.

Барані Бог, каб дзяўчына выкарыстоўвала парфумы замест мыла, шампуню ці дэзадарантаў! Няма нічога горшага, як сумесь бруднага поту і парфумаў!

Вельмі важна, каб парфумы сапраўды падкрэслівалі прыгажосць жанчыны. І таму, між іншым, выбар парфумаў — гэта справа не такая простая, а я б сказала, нават даволі складаная. Што, напрыклад, падыходзіць брунэтцы, з тым не заўсёды будзе добра бландзінцы. Брунэтка можа сабе дазволіць на больш моцныя парфумы, саладкаватага запаху; бландзінка ж павінна выбіраць парфумы больш далікатныя. Запах жанчыны павінен у нейкай ступені адлюстроўваць і яе нутро.

І тут увага! Не раю моцна парфумавацца перад сустрэчай з каханым: гэта можа мець зусім адваротны вынік! Прынамсі трэба мець упэўненасць, што каханаму гэты арамат да спадобы.

Французжанкі парфумаў не шкадуюць, льюць іх на сябе даволі шчодра, але рэдка калі гэты дадатковы запах псуе іх абаяльнасць. Найчасцей ён робіць жанчыну яшчэ больш прывабнай.

Сэрцайка

P.S. Калі ўжо купляць парфумы, то добрыя і толькі добрыя.

РАСКЛАД РУХУ
аўтобусаў ПКС з Саколкі-станцыі

Прыезд	Кірунак	Стаянка	Ад'езд
9.33гс	**Аўтустаў** ц. Дуброву Беластоцкую	3	16.45лс
15.11д	**Беласток** ц. Бабікі	1	8.40д
17.40	**Беласток** ц. Бомблю	2	4.10
17.15, 18.10ж	**Беласток** ц. Чорную Беластоцкую	2	5.05ж
17.45	**Беласток** ц. Карыцін	2	4.25жі, 5.45гі, 13.10ж
9.26жв, 11.16, 14.56г, 17.26ж, 20.26	**Беласток** ц. Супрасль	1	5.00, 6.30д, 8.00, 10.40, 14.10, 15.20
6.32ж, 7.42, 9,12е, 12.02, 12.42е, 13.12жв, 14.22, 14.42, 14.52д, 16.42г, 16.40дс, 18.02, 19.12г, 20.32, 21.12ж	**Беласток** ц. Васількаў	4	3.55ж, 4.35ж, 5.35гі, 6.35жі, 7.45гл, 8.20дл, 9.20ж, 9.35евб, 9.40длс, 10.00жв, 11.00, 11.35, 13.35, 14.25ж, 15.05г, 17.35л, 18.10ж
16.57гз	**Бернікі** ц. Макаўляны	3	15.20гз
	Будна ц. Богушы, Янаў	2	6.40ж
15.00ж, 16.55 ж	**Будна** ц. Сакаляны, Янаў	2	15.15ж
6.16ж, 6.30, 7.06двб, 7.40г, 9.17, 9.33дс, 10.11, 11.31, 13.06ж, 14.46г, 15.12, 16.16ж, 17.11, 17.32, 18.12г, 23.12	**Дуброва** Беластоцкая ц. Макаўляны	3	5.15гвб, 6.35жл, 7.45, 9.30ж, 11.00г, 12.30, 13.30, 14.00г, 14.45л, 15.30г, 16.35гл, 16.45ж, 16.45длс, 17.15, 20.35
5.59ж, 7.34ж, 8.14д, 12.29, 15.29ж, 16.39, 18.04г	**Дуброва** Бел. ц. Рэшкаўцы	2	5.00ж, 6.20ж, 7.50, 9.40, 13.15, 15.00гл, 15.50ж
	Дуброва Бел. ц. Ружанысток	3	7.00ж
15.58ж	**Дуброва** Бел. ц. Залессе, Сідру	4	16.20ж
7.37, 15.07ж. 16.52. 18.47ж	**Гураны**	1	6.00, 13.30ж, 15.15, 17.10ж
5.30, 6.40гі, 7.40жі, 9.25ж, 10.05вб, 10.40, 12.00ж, 12.25, 14.00ж, 15.00ж, 15.55г, 16.55 ж, 17.15, 17.40, 18.10ж, 19.10, 21.40	**Янаў**	2	4.10, 4.25ж, 4.40, 5.15, 5.25і, 5.40ж, 5.45г, 5.50ж, 6.45, 7.00, 8.00, 10.15, 11.45, 13.10ж, 13.45г, 15.15ж, 16.25, 19.25
7.47г, 9.57ж, 12.27, 15.07, 17.17	**Юраўляны**	1	6.00г, 8.00ж, 10.40, 13.20, 15.30
5.12	**Каменка Старая**	1	3.50, 4.30ж, 5.00, 5.10, 5.15, 5.20ж, 5.25ба, 6.00г, 6.30д, 6.45, 7.15г, 8.00, 9.20б, 9.50, 10.40, 12.00, 13.00, 13.20, 13.30ж. 14.30ж, 15.15, 15.20, 15.30, 16.00, 16.55ж, 17.00ж, 17.10ж, 18.30, 20.15
6.40гі, 7.04жі, 9.25ж. 10.05вб, 10.40. 12.00ж, 12.25ж, 15.55г, 17.45, 19.10, 21.40	**Карыцін** ц. Янаў	2	4.25жі, 4.40г, 5.25д, 5.40ж, 5.45г, 5.50ж, 6.45, 8.00, 10.15, 13.10ж, 13.45, 16.25, 19.25
5.12, 6.37, 7.22, 7.47г, 9.42г, 9.57ж. 11.17, 11.57ж, 12.27, 14.07, 15.07, 15.17, 16.00ж. 17.17, 18.17, 19.57, 22.27г	**Крынкі**	1	3.50, 5.10, 5.25ба, 6.00г, 7.15г, 8.00ж, 9.50, 10.40, 12.20, 13.00, 13.20, 14.30ж, 15.30, 16.00, 17.00ж, 18.30, 20.15
22.01	**Крынкі** ц. Бабікі	1	
8.14	**Ліпск** ц. Рэшкаўцы	2	15.00дл,
11.31, 13.06ж. 18.04г	**Ліпчаны** ц. Дуброву Бел.	3	7.45, 9.30ж, 14.00г,
6.21ж. 7.46і. 9.26жв, 11.16. 14.56г 16.46д. 17.26ж. 17.56 ж, 20.26	**Лазіска**	1	5.00, 5.20ж, 6.30д, 6.45, 8.00, 10.40, 14.10, 15.20, 16.55ж
7.22. 15.17, 18.17	**Лужаны** ц. Крынкі	1	5.10, 13.00, 16.00
7.41ж. 10.01. 15.45	**Міленкаўцы** ц. Кузніцу Беластоцкую	3	5.40ж, 8.00, 13.45
7.36і, 9.21, 13.51, 16.51г. 18.01	**Міленкаўцы** ц. Сухінічы	1	6.15, 8.00, 12.30, 15.30, 16.40ж
12.00ж,	**Монькі** ц. Карыцін	2	5.25д, 5.50ж
9.17ж. 15.12, 17.32, 18.12г. 23.12	**Новы Двор** ц. Макаўляны	3	6.35жл, 12.30, 14.45л, 15.30г, 20.35 л
5.53, 11.15г, 14.44г. 16.23ж	**Новы Двор** ц. Сідру	4	8.15г, 11.45г, 14.10ж, 17.30
14.44г	**Панарліца** ц. Макаўляны	3	8.15г
11.15	**Панарліца** ц. Залессе	4	11.45г
5.59ж. 7.34ж, 7.36вб. 8.14.д, 12.29, 15.29ж. 16.39, 18.04г	**Рэшкаўцы**	2	5.00ж, 5.55вб, 6.20ж, 7.50, 9.40, 13.15, 15.00дл. 15.50ж
6.23ж. 7.48ж, 11.23бв, 13.58ж, 16.38л	**Разадранка**	4	5.25ж, 6.50ж, 10.20вб, 13.30ж. 15.40д
14.00ж, 18.17д	**Рудаўка** ц. Янаў		
5.53. 7.29і, 9.49, 11.15г, 15.40, 17.24, 21.04ж	**Сідарка** ц. Залессе	4	5.20, 8.00, 11.45г, 13.15, 14.10ж, 15.35і, 17.30, 19.15ж
7.43ж, 14.44г, 16.23ж, 16.57 гз	**Сідра** ц. Сакаляны	3	5.10ж, 6.35ж, 8.15г, 15.20гз
13.40г	**Сухаволя** ц. Янаў	2	16.35г
9.42г	**Шапілы** ц. Крынкі	1	7.15г
7.49і, 9.34, 10.04, 16.09, 18.49д, 21.04ж, 22.01	**Шудзялава** ц. Бабікі	3	5.50, 7.45, 11.15, 14.15, 17.00д, 19.00ж
5.36ж, 16.26ж	**Саколка** ц. Слойку, Малявічы	1	4.30ж, 15.20ж,
6.38ж	**Саколка** ц. Сідру, Бернікі	3	5.10ж
6.35	**Саколка** ц. Слойку, Мінкаўцы	1	5.15
7.36ж	**Саколка** ц. Чцянку	2	6.50ж
6.30і, 14.46г, 17.11	**Волкуш** ц. Макаўляны	3	11.00, 13.30, 17.15
6.19ж, 17.28ж	**Валынцы** ц. Малявічы	3	4.20ж, 15.30ж
9.18, 13.26г.	**Валынцы** ц. Паплаўцы	4	7.50, 12.00г

а — ходзіць у паслясвяточныя дні.
б — ходзіць у нядзелі і святы.
в — ходзіць у вольныя суботы.
г — не ходзіць 1986.12.25 і 1987.04.19.
д — не ходзіць 1986.12.25, 1987.04.19 і 01.01.
е — не ходзіць 1986.12.26 і 1987.04.20.
ж — ходзіць у працоўныя дні і працоўныя суботы.
з — не ходзіць у вольныя суботы.
і — першынство маюць пасажыры з месячнымі білетамі.
к — ходзіць у дні школьных заняткаў.
л — аўтобус праязны, білеты прадаюцца ў аўтобусе.

Капуста, тушаная па-дамашняму

На 1 кг капусты трэба ўзяць 4 сталовыя лыжкі масла, 1 моркву, 1 цыбулю, 3 сталовыя лыжкі памідорнага перацёру, 2 чайныя лыжачкі мукі, 2 чайныя лыжачкі цукру, 200 г ялавічыны, 2 сталовыя лыжкі рысу, 1 сталовую лыжку 3-працэнтнага воцату, лаўровы лісток, цукар, перац, соль.

Капусту нашаткаваць, дадаць 3 лыжкі масла, крыху вады, цукру, лаўровы лісток, перац і тушыць. Праз паўгадзіны дадаць памідорны перацёр, падсмажаныя моркву і цыбулю. Пасля гэтага яшчэ тушыць капусту, а на нейкую гадзіну перад канцом тушэння дадаць змеленую ялавічыну, вараны рыс. Калі капуста ўжо стушыцца, заправіць яе засмажкай з мукі, дадаць цукар, соль і воцат па смаку і давесці да кіпення.

Гаспадыня

P.S. Некаторыя падрыхтоўваюць гэту страву з кіслай капусты. Тады воцату дадаваць не трэба.

Беларуская мачанка

Засмажце на патэльні кавалачкі свініны разам з рэбрамі і сялянскай каўбасой. Развядзіце халоднай вадой або яшчэ лепш — грыбным адварам пшанічную або ячную муку і ўліце ў вар, увесь час памешваючы. У мучную падліўку пакладзіце лаўровы ліст, сельдэрэй (сэлер), соль, засмажаную саланіну і дробна пакрышаную цыбулю, а потым свініну з каўбасой, і пастаўце на 20-25 хвілін у гарачую духоўку.

Да мачанкі падаюць аладкі або адвараную бульбу.

Неабходныя прадукты: 250 г свініны, 200 г сялянскай каўбасы, 2 цыбуліны, 100 г саланіны, 2 сталовыя лыжкі мукі, лаўровы лісток, сельдэрэй (сэлер), соль.

СОННІК

32

Гусеніца — выкрыеш фальшывага сябру; поўзаюць па табе — пакуты, прыкрае становішча; забіваць — абясшкодзіш ворагаў.

Гусі скубсці — расчараванне: пячы — госці; купляць — цябе лічаць дурнем; есці — балбатлівая кампанія; ляцяць — далёкае падарожжа; рэзаць, забіваць — хуткая спадчына; дзікія — звесткі з-за мяжы; карміць — прыкры занятак.

Гушча, асадак — жаночыя сваркі.

Гушчар — дбай пра сваю рэпутацыю і гонар.

Гэфтаваць — цябе прыхільна прымуць; сямейны спакой.

Гафты бачыць — пашана і грошы; насіць на сабе — вялікі гонар.

Д

Дабівацца да дзвярэй, стукаць у дзверы — зніштожыць якую-небудзь каштоўную рэч.

Даваць на піва — даход; табе даюць — стараюцца цябе падкупіць.

Дажджавы чарвяк — з-за твае жаднасці табою пагарджаюць.

Даклад, рэферат — знойдзеш прыхільнікаў, паплечнікаў, людзей, якія даверацца табе.

Дакор сумлення — багацце.

Дамініканец (манах) — чакае цябе сумнае жыццё.

Даміно (гульня) — дражняцца з табой; даміно (маска) — ты — фальшывы чалавек.

Дарагавізна — неспакойныя часы; нязначныя даходы.

Даранocіца (манстранцыя) — не знеахвочвайся ў добрых, шляхетных учынках.

Дарога простая — здароўе; пакручастая — перашкоды; пад гару — шчасце; з гары — неспадзяванае спатканне; цяжкая — непрыемныя ўспаміны.

ЗОРКА
СТАРОНКА ДЛЯ ДЗЯЦЕЙ

У апошнія дні мая ў Аўгустове каля Бельска адбыўся турнір шасці вёсак. Зухі з Кнарыдаў выступілі з патрыятычнай пастаноўкай, якую падрыхтавала з імі настаўніца Ніна Ігнацюк. На жаль, у Кнарыдах дзеці не вывучаюць беларускай мовы, таму выступалі яны па-польску. Маем надзею, што „Зорку“ ўсё ж прачытаюць. Фота В. Рудчыка

ДЛЯ САМЫХ МАЛЕНЬКІХ

Аляксандр Пятрухін

ДОБРЫ ВОЖЫК
КАЗКА

Чыжычыха выбіралася па здабычу — па мушкі ды казяўкі. У гняздзечку, якое знаходзілася на старой высокай елцы, заставаўся яе сыночак. Ён быў яшчэ зусім маленькі, не ўмеў лётаць. Маці загадала яму:

— Глядзі, чыжык, не высоўвайся з гнязда. Зваліўся на зямлю — цябе з'ядуць...

— Я буду ціхенька сядзець, — абяцаў чыжык.

Ён лёг на пасцельку з пырынак, закрыў вочы, каб заснуць. Але не давялося. Да яго даляцеў шум з зямлі — пішчэнне, тарахценне.

„Пагляджу хоць адным вочкам“, — вырашыў чыжык. Сказаў і зрабіў. Але нічога не ўбачыў.

А шум працягваўся. Чыжык не мог сябе стрымаць, узняўся на ножкі і... Вываліўся з гнязда. Хацеў было ўзмахнуць крыльцамі, але нічога не выйшла, яны былі яшчэ надта маленькія. Птушаня моцна ўдарылася аб зямлю і пачало клікаць маці.

На яго бяду побач прабягала лісіца. Пачуўшы крыкі яна спынілася, прыгледзелася. І вельмі ўцешылася. Не дзіва! Неспадзявана сняданак сам знайшоўся! — бездапаможнае птушаня.

Лісіца аблізнулася, падрыхтавалася скочыць на сваю ахвяру. Усё гэта бачыў добры вожык, які выйшаў са свайго дому пагрэцца на сонейку. Ён добра ведаў чыжычыху, сваю суседку па елцы, сябраваў з ёю. Хітрую лісіцу ён не любіў. „Не дастанеш ты чыжыка“, — сказаў вожык і накрыў птушаня сваім целам, выставіўшы іголкі.

Драпежніца, аслепленая прагнасцю, не заўважыла небяспекі. Яна скочыла, як думала, на чыжыка, а трапіла на вожыка. Боль быў такі моцны, што лісіца закрычала не сваім галасам на ўвесь лес і кінулася ўцякаць. Бяжыць і плача.

Насустрач ёй мядзведзь.

— Чаго кумка слёзы льеш?

— Ой, мішанька, — скардзілася лісіца, — хацела я было пагуляць з чыжыкам, а ён мяне іголкамі ўкалоў. Як тут не заплакаць?

— Іголкамі? — здзівіўся мядзведзь. — Нешта ты, кума, блытаеш. Дзе ж у чыжыка іголкі? Відаць, вочы цябе падманулі. Пераблытала птушачку з вожыкам.

Лісіца аж рот расчыніла: няўжо гэта быў вожык?

— Яшчэ пытаецца! — засмяяўся мядзведзь. — Вось бачыш, да чаго прагнасць даводзіць. На другі раз лепш глядзі.

Лісіца ад крыўды аж хвастом матнула. Трэба ж так — пераблытаць птушку з вожыкам! Які сорам! Цяпер з яе ўсе смяяцца будуць.

І праўда! Як толькі лісіца дабегла дадому, пачула, як вароны і стрыжы крычалі ёй наўздагон:

— Сляпая лісіца! Добра ёй так. Няхай не крыўдзіць безабаронных.

У гэты час вярнулася дадому чыжычыха. Бачыць — гняздо пустое. Яна туды-сюды — сыночка няма. Відаць, бяда з ім здарылася. Заплакала чыжычыха. Раптам чуе голас:

— Суседка; не бядуй. Жывы твой сынок, здаровы.

Глянула чыжычыха ўніз — і сэрца яе радасна забілася. Там, на зямлі, узняўшыся на слабенькіх ножках, стаяў яе чыжык, а побач з ім добры вожык.

Чыжычыха кінулася да сына — давай яго ласкаць, абдымаць.

— Вось да чаго вядзе непаслушнасць, — гаварыла яна. — Добра, што цябе, сынку, не з'елі.

— Маглі і з'есці, — сказаў вожык.

— Як маглі? — спалохалася чыжычыха.

— Мяне хацела з'есці лісіца, — вытлумачыў чыжык. — А вось добры вожык выратаваў мяне, пакалоў лісіцу іголкамі.

Чыжычыха кінулася да вожыка.

—Век дзякаваць табе буду,

(Працяг на стар. 10)

ВЕРШЫ ЛІТОЎСКІХ ПАЭТАЎ

Э. Селяляніс

РАНІШНІ МЁД

Ты сёння прачнуўся,
Здаецца, так рана —
А Сонца
Даўно ўжо
Працуе старанна.
Сагрэтая ім,
Абудзілася
Краска.
Яна папрасіла Пчалу
„Калі ласка!“
А тая —
Заносіць мядочак
У соты...
Мядку паспытаць
Ты не маеш ахвоты?
Дык вось,
Каб табе
Без яго
Не застацца —
Ўставай,
Апранайся хутчэй
І — за працу!
Таму,
Хто свой дзень
Пачынае з турбот,
Духмяны
Бурштынавы
Ранішні мёд!

А. Матуціс

САМЫ ВЯЛІКІ ЛАЙДАК

Адна
Мурашка,
Як ні цяжка,
З хваёвай галькаю
даўгой
Паўзла
Сцяжынкаю лясной.
Ляжаў мядзведзь
У цяню
Ляна
І на яе
Знянацку
Глянуў.
— Скажы малая ты
пясчынка,
Куды спяшаеш так
Сцяжынкай?
— Мы цэлы час
Будуем дом.
Работа ў нас
Кіпіць кругом.
— Ты лепш прысела б
Вунь пад елкай, —
Гаворыць Мішка, —
Ды пад'ела,
Ды паляжала б
Там на моху.
Ляжы,
Як я —
Таўсцей
Патроху.
Вось я
Век не рабіў, павер.
А хто
Вялікі
Самы
Звер?
Мурашка
Мішку кажа так:
— Вялікі самы ты...
Лайдак!

Пераклаў з літоўскай мовы
Павел Марціновіч

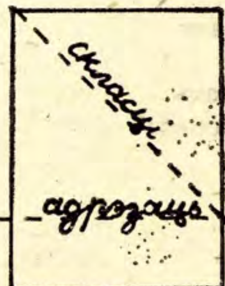
РОБІМ САМІ ЦАЦКІ

ЗОРАЧКА

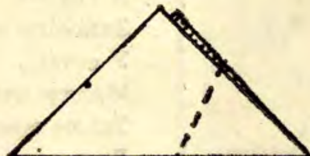
У папярэднім нумары вы навучыліся рабіць шапку-„чырвонаармейку". Сёння да яе зробім пяцікутную зорачку.

Бярэм прамавугольны лісток паперы (чырвонага колеру з аднаго боку) і складваем яго так, як на мал. 1. Чырвоны колер звонку. Ніжнюю палоску адрэзваем. Складзены трохвугольнік кладзем доўгім бокам перад сабою, простым вуглом уверх (мал. 2). Правы востры вугал складваем да сярэдзіны процілеглага боку (мал. 3). Цяпер паднімаем левы вугал і складваем на ніжняй лініі правага вугла (мал. 4). Цэласць складваем напалову (мал. 5). Абавязкова трэба атрымаць роўныя паловы і складваць на лініі закладзеных вуглоў. Тады адрэзваем ніжні закладзены вугал (мал. 6). Бярэм адрэзаную ніжнюю частку і разварочваем яе. Такім чынам атрымалі мы ўжо пяціканцовую зорачку. Цяпер яе трэба яшчэ ўфармаваць так, каб сярэдзіна зоркі і сярэднія лініі вуглоў былі выпуклыя. Атрымаем гэта, заламаваючы вуглы напалавіну. Пры гэтым можна выраўняць выразаную зорку, каб яна была сіметрычная. Такім чынам атрымаецца ў вас прыгожая пяцікутная чырвоная зорачка.

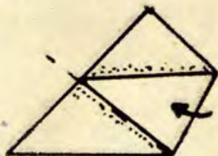
Ваня Майстар

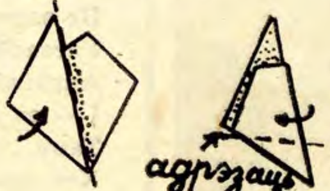

мал. 1.

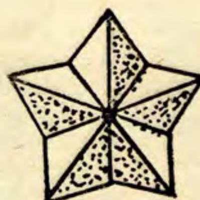
мал. 2.

мал. 3.

мал. 4. мал. 5.

мал. 6.

ПАГЛЫБЛЯЙ СВАЕ ВЕДЫ

ФУТБОЛ

Гэта самы папулярны від спорту ў свеце. Кожны футбольны матч непаўторны і своеасаблівы. Тут пераплятаюцца заканамернасці і выпадковасці, смеласць і самааддананасць, натхненне і стрыманасць, багацце тэхнікі і прыгажосць тактычнай задумы, імправізацыя і аналітычны разлік. Ніводная гульня не прыносіць столькі загадкавасці, сюрпрызаў, хваляванняў, колькі футбол.

Слова „футбол" у перакладзе з англійскай мовы — нажны мяч.

Гульні ў нажны мяч былі вядомы яшчэ народам Старажытнага Усходу і краін антычнага свету. Рымскія легіянеры прывезлі гэтую гульню ў Еўропу, дзе яе суродзічамі сталі: у Францыі „суль", у Італіі — „калчыо", у Германіі — „буфпален".

У Англіі ў сярэднія вякі была вельмі папулярная гульня ў нажны мяч, яна нагадвала сучасны футбол. Спецыяльных правілаў у гэтай гульні не было, і часта яна пераходзіла ў бязлітасны кулачны бой. Перамагала каманда, якая заганяла мяч праз увесь горад у вызначанае месца. Англійскі футбол набыў арганізаванага выгляду толькі ў XVII стагоддзі.

Англічане не маглі вырашыць, як жа гуляць у футбол: толькі нагамі ці нагамі і рукамі. Размежаванне паміж прыхільнікамі „чыстага" футболу і футбола-рэгбі адбылося 8 снежня 1863 года. З таго часу футбол стаў самастойным відам спорту. Некаторыя гісторыкі лічаць гэтую дату днём нараджэння футболу.

ЧАЦВЕРАНОГІЯ ТРЭНЕРЫ

Алімпійскі чэмпіён па бегу ў Старажытнай Грэцыі Палімнестар з Мілета больш як дзве тысячы гадоў назад быў пастухом, і яго штодня трэніравалі козы, за якімі яму даводзілася бегаць. Непаслухмяныя козы так яго натрэніравалі, што, расказваюць, быццам Палімнестар даганяў аднойчы зайца.

Адзін з лепшых спрынтэраў планеты, савецкі бягун Валерый Барзоў успамінае, што ў дзяцінстве яго „трэніраваў" сабака Тузік.

НІЗКІ СТАРТ

Аднойчы адзін амерыканскі спартсмен Чарльз Шэрыл падарожнічаў па Аўстраліі і ўбачыў, як стартуюць кенгуру. Ён падумаў: а што калі і мне пачынаць бег з такой нізкай пасадкі?

І вось на спаборніцтвах па спорце ён сагнуўся, як кенгуру. Ну і смеху ж было на стадыёне!

Але Шэрыл не звяртаў ніякай увагі на балельшчыкаў. Ён дачакаўся каманды і пачаў бег. Хутка спрынтэр вырваўся наперад і перасёк фінішную стужку першым. Нават самыя злосныя насмешнікі вымушаны былі апладзіраваць.

Між іншым, вядомы чэмпіён у спрынце і скачках у даўжыню амерыканскі негр Джэкс абганяў на кароткіх дыстанцыях нават скакавых коней. І гэта таму, што коні не навучыліся прымаць нізкі старт, як кенгуру.

Адрас рэдакцыі: „Зорка" 15-950 Białystok, ul. Wesołowskiego 1.

Іван Кірый

„АДГУКНІСЯ, ХЛОПЧЫК!"

Пачатак у папярэднім нумары

...Пасля ўрокаў Ігар не пайшоў дадому, як заўсёды, а пачакаў, пакуль са школы не выйшла настаўніца, і дагнаў яе.

— А, гэта ты, Ігар? — здзівілася настаўніца, убачыўшы хлопчыка. — Дзе ж ты быў? Урокі ж даўно ўжо скончыліся.

— Вас чакаў, — адказаў ён. — Гэта я... гэта пра мяне ў газеце вы чыталі...

— Ты-ы-ы? — ні то здзіўлена, ні то ў захапленні спытала настаўніца і спынілася пасярод тратуара. — Ну, малайчына! Чаму ж ты маўчаў? Чаму не прызнаўся ў класе перад аднакласнікамі?

— Не захацеў, — нахмурыўся Ігар. — Усё роўна хлопцы не паверацъ. Яны мяне баязліўцам абзываюць за той роў. Памятаеце, у лесе?

— А ты не звяртай увагі, — сказала настаўніца. — Гэта было адно, а цяпер зусім другое. Тут ты аказаўся героем, а аб гэтым павінны ведаць усе, асабліва тыя, хто на цябе пазываецца.

— Не трэба, не расказвайце ў класе, бо яны падумаюць, што я хвалюся, — папрасіў Ігар.

Настаўніца памаўчала ў роздуме, потым сказала:

— Згода. Але Раіным бацькам усё ж аб табе паведамлю. Гэта неабходна, вы павінны сустрэцца. А цяпер прызнайся: спалохаўся ты тады ці не? І куды ты потым знік, што цябе не маглі знайсці? — Настаўніца абняла Ігара за плечы і яны пайшлі да аўтобуснага прыпынку.

Ігар пачаў расказваць. Ці спалохаўся ён? Спалохаўся, але не таго, што іх абоіх магла пераехаць машына. Аб гэтым ён тады не паспеў падумаць. Зрабілася страшна, ці не пабілася дзяўчынка, калі яны ўпалі на асфальт. А калі Ігар убачыў, што ўсё ў парадку і пачалі збірацца людзі, хуценька шмыгнуў паміж імі і бегам на другі бок вуліцы. Там абтрос з сябе пыл, пацёр пабітае калена і, прыкульваючы, накіраваўся дадому. У школу і са школы ён любіць хадзіць пешшу. Ідзе, разглядваецца, як і чым жыве вуліца. Таму часам і спазняецца на ўрок.

Настаўніца ўсміхнулася.

— Дык ты, значыць, рамантык? Гэта добра.

— Хто? — перапытаў Ігар.

— Рамантык, кажу. Чалавек, які ўлюбёна глядзіць на свет, марыць аб вялікім, цудоўным, — вытлумачыла настаўніца. — Такія людзі захапляюцца гераізмам і самі здольны зрабіць геройскі ўчынак. Вось і ты зрабіў геройскі ўчынак.

Ігар засароміўся.

— І скажаце ж такое, — прамармытаў ён.

На прыстанку яны развіталіся. Настаўніца села ў аўтобус, і калі той рушыў, памахала Ігару рукой.

Аб адважным учынку Ігара трэці „Б" клас даведаўся праз тыдзень. Зноў жа з газеты. У ёй была змешчана фатаграфія Ігара і Раі з яе бацькамі. Дзяўчынка сядзіць у Ігара на руках, моцна сціснуўшы яго за шыю, і весела смяецца. Смяецца і Ігар, смяюцца Раіны тата і мама. А ўнізе напісана, як шчаслівыя бацькі Раі Раманчанка сустрэліся з трэцякласнікам Ігарам Каўтуном, які выратаваў іх дачку.

Усе ў класе цешыліся за Ігара, віншавалі яго, зайздросцілі. Павіншаваў і Валерка. З таго часу ён больш ніколі не называў Ігара баязліўцам. І спісваць не прасіў, сам рабіў хатнія заданні.

А што з Ігарам, ці ён перастаў спазняцца на ўрокі?

(Праця са стар. 9)

ДОБРЫ ВОЖЫК

сусед. Што б табе даць? Можа, мушак ці казявак хочаш?

Добры вожык усміхнуўся.

— Ніякіх мушак мне не трэба. Я ўжо і тым задаволены, што выратаваў табе сына. Мы ўсе, звяры і птушкі, павінны памагаць адзін другому. А табе, чыжык, рада: слухайся мамы, не крыўдзь яе, набірайся розуму.

Чыжычыха падхапіла сынка і паляцела ў сваё гняздзечка. Увесь дзень яны спявалі, дружбу праслаўлялі, якая мацней за ўсякіх самых страшных драпежнікаў. А добры вожык грэўся на сонейку, усміхаўся і падспеўваў сваім сябрам.

ВЯСЁЛЫ КУТОЧАК

— Мама, што лепш, — пытаецца малы Янка, — каб я з дрэва зваліўся ці каб штаны парваў?

— Вядома, каб толькі штаны парваў, — адказвае мама.

— Дык цешся, мама, я толькі штаны парваў.

* * *

— Ці не здаецца вам, — звяртаецца адзін з бацькоў да настаўніка, што мой сын часта мае арыгінальныя помыслы?

— Так, так, — згаджаецца настаўнік, — асабліва ў правапісе.

* * *

— Ну, Міхаська, як табе падабаецца хадзіць у школу, — пытаецца дзядзька.

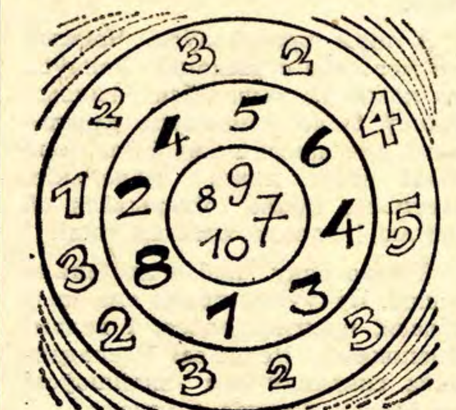
— Хадзіць у школу і са школы мне падабаецца, — кажа Міхаська. — Толькі вось там сядзець не люблю.

* * *

Коля прыйшоў са школы з пасведчаннем і адразу ж з парога сказаў:

— Мама, тата! На другі год мне лягчэй будзе ў школе вучыцца, бо я пайду ў той самы клас!

А·Д·Г·А·Д·А·Н·К·А

Паглядзі на карцінку і ацані на вока, у якім коле сума лікаў найбольшая, а потым правер ці правільна ўдалося табе адгадаць.

Piątek 8 VIII — 8.55 Domator. 9.00 Teleferie najmłodszych: „Cojak". 9.30 Kino Teleferii: „Urwisy z Doliny Młynów". 10.00 DT. 10.10 Film dla II zmiany: „List do redakcji" (1) — film bułg. 11.15 Savoir vivre, czyli jak się zachować. 11.40 Janusza Czecza przygody z przyrodą (3). 12.10 Znaki zapytania. 16.40 Program dnia. 16.45 Gra o milion. 17.15 Teleexpress. 17.30 Studio Lato. 19.00 Zajęcza nocka. 19.30 Dziennik. 20.00 Monitor Rządowy. 20.30 „List do redakcji" (1) — film bułg. 21.30 Żniwa 86. 21.40 DT. 22.05 Klub muzycznych wspomnień. 22.35 DT.

Sobota 9 VIII — 8.25 Program dnia. 8.30 Tydzień na działce. 9.00 Kino Teleferii: „Domek na prerii". 9.45 Film dok. 10.30 DT. 10.40 Stare, nowe, najnowsze. 12.10 Bariery — pr. publ. 12.40 „Królowie mórz" — „Portugalczycy" — tel. film dok. 13.05 TV Koncert Życzeń. 13.35 „Opowieści biblijne" (13). „Kościoły pierwszych wieków". 13.50 Z potrzeby serca. 14.30 Bojowe współdziałanie — wojsk. pr. dok. 15.00 DT. 15.05 Antologia dramatu powszechnego: Eugene O'Neill — „Pożądanie w cieniu wiązów". 16.50 Kram. 17.30 Losowanie Dużego Lotka. 18.30 TV Klub Młodych. 19.00 Dobranoc. 19.10 Z kamerą wśród zwierząt. 19.30 Dziennik. 20.00 „Dzień gniewu" — film radz. 21.30 Czas. 22.10 Siedem dni na świecie. 22.20 DT. 22.25 Wiadomości sportowe. 22.40 Turniej Tańca Towarzyskiego. 23.20 Kino nocne: „Ulica Hillorest 43" — film ang.

Niedziela 10 VIII — 7.10 TTR — s. II Zajęcia wakacyjne — Zboża w żywieniu tuczników. 7.30 TTR — s. IV Zajęcia wakacyjne — Nowe konstrukcje maszyn rolniczych. 7.50 Po gospodarsku. 8.15 Tydzień. 8.55 Program dnia. 9.00 Kino Teleferii: „Nie chcę być dorosłym" — film radz. 10.30 DT. 10.35 S.O.S. z gór, lasów i łąk (7). 11.25 Film fab. 13.05 Siedem anten. 13.50 TV Koncert Życzeń. 14.35 Kraj za miastem. 15.00 DT. 15.05 „Stawy Milickie" (2) — tel. film dok. 16.00 Lato w Studiu 1. 18.20 Antena. 19.00 Wieczorynka. 19.30 Dziennik. 20.00 „Powrót do Edenu" (13) — serial austral. 20.50 Pegaz. 21.35 Publicystyka międzynarodowa. 22.05 Sportowa Niedziela. 22.40 Pagart przedstawia — Jeanett w dyskotece. 23.10 Dziennik.

Poniedziałek 11 VIII — 17.10 Program dnia. 17.15 Teleexpress. 17.30 Studio Lato. 19.00 Zajęcza nocka. 19.30 Dziennik. 20.00 Rozmowa na telefon (1). 20.15 Letni Przegląd Komedii Teatru TV: F. Zabłocki — „Fircyk w zalotach". 21.20 Żniwa 86. 21.30 DT. 21.50 Rozmowa na telefon (2). 22.05 „Kapelmistrz z Dębicy" — tel. film dok. 22.35 DT.

Wtorek 12 VIII — 8.55 Domator. 9.00 Teleferie TDC: „Podniebne wakacje". 9.30 Kino Teleferii: „Dżokej Monika" (12) — serial NRD. 10.00 DT. 10.10 Film dla II zmiany: „Zaginął bez śladu" — serial ang. 11.00 Z myślą o zimie. 11.15 Poradnik domatora. 11.30 Na leżaku i w fotelu. 11.35 Terra „X" „Na tropie jaguara" — serial dok. prod. RFN. 17.00 Program dnia. 17.05 Witryna. 17.15 Teleexpress. 17.30 Studio Lato. 19.00 Zajęcza nocka. 19.30 Dziennik. 20.00 Publicystyka. 20.15 „Zaginął bez śladu" (3) — serial ang. 21.05 DT. 21.25 TV Informator Wydawniczy. 21.40 Wieczór z Pegazem. 22.55 DT.

Środa 13 VIII — 8.55 Domator. 9.00 Teleferie TDC — Krąg. 9.30 Kino Teleferii: „Dżokej Monika" (13) — serial NRD. 10.00 DT. 10.10 Film dla II zmiany: „Powinowactwa z wyboru" — film węg. 11.35 Zioła, ziółka... 11.45 Wędkarstwo dla początkujących. 12.05 Zielono nam. 12.15 Gotujemy na urlopie. 12.20 Encyklopedia Tatrzańska. 12.35 Z filmoteki Karola Marczaka — „Opowieść o dwóch owadach" — film przyr. 17.10 Program dnia. 17.15 Teleexpress. 17.30 Losowanie Ex. i Super Lotka. 17.40 Studio Lato. 19.00 Zajęcza nocka. 19.30 Dziennik. 20.00 Publicystyka. 20.15 „Powinowactwa z wyboru" — film węg. 21.50 Żniwa 86. 22.00 DT. 22.25 Letnie Wieczory Muzyczne — „Powróćmy do Straussa". 23.10 DT.

Czwartek 14 VIII — 8.55 Domator. 9.00 Kino Teleferii: „Don Kiszot z Manczy" — film hiszp. 9.50 „O Aniczce, Hubercie i Słomianym kapeluszu" — film anim. CSRS. 10.00 DT. 10.10 Film dla II zmiany: „Mały pitaval wielkiego miasta" pt. „Mężczyzna w pończosze" — serial CSRS. 11.15 Szkoła dla rodziców. 11.30 Dziękuję, nie palę. 11.40 Wakacyjna apteczka. 11.50 Bliżej siebie. 12.05 W kręgu domowego ogniska. 12.30 Historia najbliższa. 16.50 Program dnia. 16.55 Magazyn lotniczy. 17.15 Teleexpress. 17.30 Studio Lato w tym Sonda. 19.00 Zajęcza nocka. 19.30 Dziennik. 20.00 Publicystyka. 20.15 „Mały pitaval wielkiego miasta" pt. „Mężczyzna w pończosze" — serial CSRS. 21.20 DT. 21.40 Klub międzynarodowy. 22.20 XX Międzynarodowy Festiwal Oratoryjno-Kantatowy. 22.55 DT.

Bielsk Podl. Medium — pol. 11—12. Komandosi z Nawarony — ang. 13—15. Długowieczna rodzinka — jug. 16—17.

Czeremcha Zagadka nieśmiertelności — ang. 13. Kozacka strażnica — radz. 16—17.

Czyże Roman i Magda — pol. Zapis zbrodni — pol. 13—17.

Hajnówka Superpotwór — jap. 11—13. Psy wojny — USA 14—15. Historia żółtej ciżemki — pol. 16—17.

Michałowo Sprzedawca kapeluszy — fr. 12—14. Przeklęte oko proroka — pol. 15—17.

Mielnik Gry wojenne — USA 13—17.

Milejczyce Tajemnice rodzinne — radz. Posag księżniczki Ralu — rum. 13—17.

Nurzec Szajka — bułg. 13. Znachor — pol. 14—15. Mężczyzna w peruce — NRD 16—17.

Orla Podróże pana Kleksa — pol. Zazdrość i medycyna — pol. 13—17.

Rajsk Łańcuch — czes. Wielkie zwycięstwo. — radz. 13—17.

ШТО? ДЗЕ? КАЛІ?

Дзень	Стыль новы	Стыль стары	Святы, імяніны		Сонца усх.-зах	Месяц усх.-зах
нядзеля	10	28	Барыса, Вавжыньца	**Юльяна, Веніяміна**	5.10-20.12	10.31-21.52
панядзелак	11	29	Філамены, Зузанны	Серафімы, Феадоцці	5.12-20.10	11.53-22.05
аўторак	12	30	Клары, Леха	Валянціна, Івана	5.13-20.08	13.19-22.21
серада	13	31	Дзіяны, Гіпаліта	Юліты, Еўдакіма	5.15-20.06	14.49-22.43
чацвер	14	1	Альфрэда, Максімільяна	*Чэсн. крыж, Маккавеяў*	5.17-20.04	16.18-23.16
пятніца	15	2	*Успенне НМП*	Сцяпана, Нікадзіма	5.18-20.02	17.40-0.06
субота	16	3	*Роха.* Іаахіма	Кузьмы, Антонія	5.20-20.00	18.44-1.00

ПРАЗ ТЫДЗЕНЬ У „НІВЕ"

Беларуская рок-музыка ў Мінску ● Ліпеньскае свята ў Гарадку ● Як працуе Міхалоўскі СКР ● Аб чым марыць Міхась Махнацкі ● У „Прысутнасці" студэнцкае Купалле, падзяка тым, хто дапамог „Бацькаўшчыне-3" і крытыка... „Прысутнасці" ● Народнае святкаванне ў Чыжах ● Гісторыя царквы ў Наройках ● Як выступала Орля ў Нараўцы ● Душагрэйка з заклятаю ніткаю ● Без прыроды няма жыцця — заўважае Васіль Петручук ● Ці лёгка будавацца ў Белавежы ● Спартакіяда ў Самулках над Нарваю ● Слухаем і спяваем „Беларускую танцавальную" ● Пра што спявалі калісьці „запарожнікі" ● Сэрцайка ● У сонніку калі сніцца дах, дзік, дзядзька і іншае ● У беларускай кухні — смакавітыя сашні ● Гумар

ГАДАВІНЫ

215 гадоў таму назад

15.8.1771 г. нар. англійскі пісьменнік Вальтэр Скот (пам. 21.9. 1832 г.), заснавальнік гістарычнага рамана, аўтар: „Пурытане" (1816), „Роб Рой" (1817), „Айвенга" (1820), „Талісман" (1825) і іншых гістарычных раманаў і аповесцей.

115 гадоў таму назад

13.8.1871 г. нар. дзеяч германскага і міжнароднага рабочага руху Карл Лібкнехт (загінуў 15.1 1919 г.), палымяны прамоўца і публіцыст, адзін з заснавальнікаў Камуністычнай партыі Германіі, аўтар прац па гісторыі, матэрыялізму, эстэтыцы.

45 гадоў таму назад

16.8.1941 г. нар. беларускі мастак Святлана Каткова, аўтар роспісу „Свята Івана Купалы" (1967) у Беларускім акадэмічным тэатры імя Я. Купалы ў Мінску, мастацкіх керамічных выяваў, пейзажаў і інш.

Трэба пахваліць ольштынскі „Дом кнігі", які вельмі аператыўна і са спачуваннем рэагаваў на нашу просьбу, каб высветліць справу атрымання Мікалаем Зінчуком з Чаромхі „Малога даведніка гаспадыні". Ён выпісаў гэтае выданне ў тым жа „Доме кнігі", і яно было выслана яму, як і іншым чаромхаўцам. Але акурат ён не атрымаў быў гэтую пасылку, прапала яна недзе і не дайшла да яго рук. Мікалай Зінчук напісаў у „Ніву" ліст, шукаючы ў нас дапамогі.

Ольштынскі „Дом кнігі" паведаміў „Ніву", што М. Зінчуку высланы ўжо другі экземпляр гэтага „Малога даведніка гаспадыні". І каб не прапаў ён дзекалечы ў дарозе, як той першы, пасылку адправілі заказною поштаю.

Атрымалі мы таксама ліст з падзякай для ольштынскага „Дома кнігі" за дасланую кнігу і нашай рэдакцыі за дапамогу ў гэтай справе. Пры тым наш чытач справядліва заўважае, што пошта ў нашай краіне вельмі нядбайна ставіцца да звычайных перасылак ды надта ж абыякава адносіцца да ўсялякіх зладзеяў — працаўнікоў пошты або транспарту, якія абкрадаюць лісты і пасылкі. Мы прыхіляемся да думкі нашага чытача, што пошта павінна зрабіць парадак са сваімі нягоднымі працаўнікамі, весці больш інтэнсіўную выхаваўчую працу ўнутры свае ўстановы, клапаціцца пра добрае імя Польскай пошты.

Ян Сасноўскі. Варшава. Дзякуем за ліст. Прыхіляемся да Вашай думкі і абурэння. З лістам мы пазнаёмілі тых, да каго ён адносіўся. Думаем, што гэта будзе мець карыснае на іх уздзеянне. Пішыце нам часцей.

Міхась Куптэль. Сопат. Сардэчнае вам дзякуй за ўдумлівыя, разважлівыя і каштоўныя заўвагі пра змест „Нівы". Пастараемся іх улічваць у нашай працы, неўзабаве вы гэта заўважыце ў нашым тыднёвіку.

МУЗЕЙНЫ ФОНД

Грамадскі камітэт пабудовы Музея помнікаў беларускай культуры праводзіць збор грошай на пабудову музея. Ахвяраванні трэба дасылаць на адрас:

Bank Spółdzielczy w Hajnówce Nr Konta 905217 1922 132

У замежнай валюце: Narodowy Bank Polski I Oddział w Białymstoku nr rachunku walutowego 5018 24325 151 6787

Спісак чарговых ахвяравальнікаў:

511. Мікалай Ваўранюк (Варшава) — 98 зл.
512. Валянцін Сельвясюк (Варшава) — 98 зл.
513. Яўген Вапа (Варшава) — 98 зл.
514. Уладзімір Саўчук (Беласток) — 147 зл.

Дзякуем.

Паведамляем таксама, што цэнтры збірання экспанатаў для музея знаходзяцца ў наступных месцах:
у Пачатковай школе ў Рыбаках, гміна Міхалова,
у будынку былога ПЗГС у Гайнаўцы,
у клубе БГКТ у Бельску, вуліца Міцкевіча 50/54,
у клубе БГКТ у Гайнаўцы, вуліца Вызвалення 6,
у Гмінным камітэце ПАРП у Мілейчыцах,
у Саколцы, вуліца Варынскага 1,
у ГП БГКТ у Беластоку, вуліца Варшаўская 11.

Чакаем экспанатаў або інфармацыі аб месцы іх знаходжання.

Наш адрас: Społeczny Komitet Budowy Muzeum Zabytków Kultury Białoruskiej, 17-200 Hajnówka, ul. Wyzwolenia 6. Тэлефон 28-89.

Орган Галоўнага праўлення Беларускага грамадска-культурнага таварыства. Рэдагуе калектыў: Вера Валкавыцкая, Георгій Валкавыцкі (галоўны рэдактар), Мікалай Гайдук (намеснік галоўнага рэдактара), Валянціна Жэшка (карэктар), Мірослава Лукша, Яўгенія Палоцкая (кіраўнік канцылярыі), Уладзіслаў Петрук (мастак), Віктар Рудчык, Марыя Федарук (машыністка), Міхал Хмялеўскі, Яніна Чэрнякевіч, Ала Чэчуга (сакратар рэдакцыі), Сакрат Яновіч (тэхнічны рэдактар)

АДРАС РЭДАКЦЫІ:

„Niwa"
ul Wesołowskiego 1
15-950 Białystok skr poczt. 149
tel. 232-41

Wydawca Białostockie Wydawnictwo Prasowe. 15-950 Białystok, ul Wesołowskiego 1. Druk Białostockie Zakłady Graficzne w Białymstoku. Cena prenumeraty kwart 104 zł: półr 208 zł: rocznej 416 zł.

WARUNKI PRENUMERATY:

1 dla osób prawnych — instytucji i zakładów pracy:
- instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miastach wojewódzkich i pozostałych miastach w których znajduje się siedziba Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" zamawiają prenumeratę w tych Oddziałach:
- instytucje i zakłady pracy zlokalizowane w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" i na terenach wiejskich opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli:

2 dla osób fizycznych — indywidualnych prenumeratorów:
- osoby fizyczne zamieszkałe na wsi i w miejscowościach gdzie nie ma Oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę w urzędach pocztowych i u doręczycieli
- osoby fizyczne zamieszkałe w miastach — siedzibach oddziałów RSW „Prasa-Książka-Ruch" opłacają prenumeratę wyłącznie w urzędach pocztowych nadawczo-oddawczych właściwych dla miejsc zamieszkania prenumeratora. Wpłaty dokonują używając „blankietu wpłaty" na rachunek miejscowego Oddziału RSW „Prasa-Książka-Ruch"

3 Prenumeratę ze zleceniem wysyłki za granicę przyjmuje RSW „Prasa-Książka-Ruch" Centrala Kolportażu Prasy i Wydawnictw ul. Towarowa 23, 00-958 Warszawa, konto NBP XV Oddział w Warszawie Nr 1153-201045-139-11. Prenumerata ze zleceniem wysyłki za granicę pocztą zwykłą jest droższa od prenumeraty krajowej o 50 proc. dla zleceniodawców indywidualnych i o 100 proc. dla zlecających instytucji i zakładów pracy.

Termin przyjmowania prenumeraty na kraj i za granicę:
- do dnia 10 listopada na I kwartał, I półrocze roku następnego oraz cały rok następny,
- do dnia 1 każdego miesiąca poprzedzającego okres prenumeraty roku bieżącego

Zam. 1229/86 r. Nakład 3.400 egz. R-3.

СЛУХАЙЦЕ І СПЯВАЙЦЕ

Змяшчаем словы песні, якую вы пачуеце ў беларускай перадачы па Беластоцкаму радыё ў суботу 9 жніўня а 18-й гадзіне.

СПАДЧЫНА

Словы Я. Купалы
Музыка І. Лучанка

Ад прадзедаў спакон вякоў
Мне засталася спадчына;
Паміж сваіх і чужакоў
Яна мне ласкай матчынай.

Прыпеў:

Аб ёй мне баюць казкі-сны
Вясеннія праталіны,
І лесу шэлест верасны,
І ў полі дуб апалены.

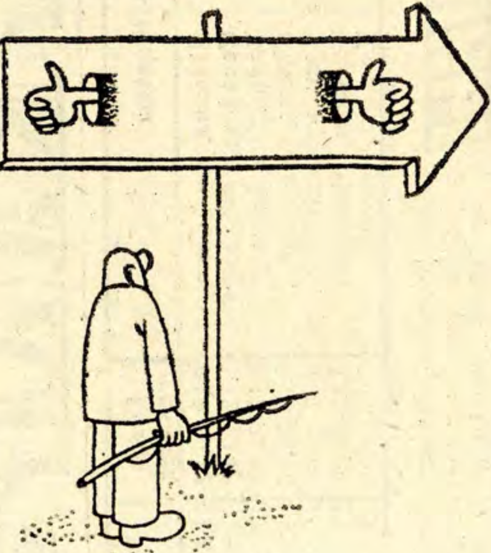
Аб ёй мне будзіць успамін
На ліпе бусел клёкатам
І той стары амшалы тын,
Што лёг ля вёсак покатам.

Прыпеў.

І тое нуднае ягнят
Бляянне-зоў на пасбішчы,
І крык вароніных грамад
На могілкавым кладбішчы.

Прыпеў:

Жыве з ёй дум маіх сям'я
І сніць з ёй сны нязводныя.
Завецца ж спадчына мая
Ўсяго старонкай роднаю.

Мэтанакіраванасць.

ГОРШАЯ БЯДА

— Ваша жонка ўвесь дзень бурчыць, чапляецца, сварыцца з вамі. Як вы гэта выносіце?

— Гэта глупства! Паслухалі б вы яе ў добрым настроі, калі яна ўвесь дзень спявае!

НА ЛОБЕ НАПІСАНА

Раніцай Віця так старанна цёр лоб, што маці не вытрымала і спытала:

— Што сталася?

— Ды ўчора настаўніца казала, што ў мяне на лобе напісана, што я не ведаю ўрока, — вытлумачыў Віця. — А я і сёння не ведаю...

ДЫЛЕМА

— Я чуў, ты ўсе вечары праводзіш у Манькі. Чаму ты з ёю не ажэнішся?

— Я і сам думаў аб гэтым. Ды дзе я тады буду праводзіць вечары?

НУ І НУ

— Ці праўда, што ўчора Шастовіч тройчы скокнуў на вялікую вышыню і ні разу не збіў планку?

— Праўда.

— А чаму не залічылі яму рэкорд?

— Таму што ён кожны раз пралятаў пад планкай.

ПАДПУСКНЫ

— Скажыце, калі ласка, ваш ланцуговы сабака падпускае да сябе?

— Вядома! Інакш як ён зможа вас укусіць!

Нарэшце знайшоў сябе, але выявілася, што гэта ўжо зусім іншы чалавек.

НА ШЫРОКІМ СВЕЦЕ

Сустрэліся дзве суседкі. Вось адна і кажа:

— А я на латарэі выйграла сто чырвонцаў!..

— А навошта вы мне пра гэта гаворыце?

— Ды проста хачу з вамі сваёй радасцю падзяліцца...

— Пхі... Радасцю... Вось калі б вы са мною грашамі падзяліліся, вось была б радасць...

*

Каля ранча спынілася стада бараноў і ўтаропілася на вароты.

— Чаго яны глядзяць? — спыталі ў пастуха. — Дык вароты старыя?

— Бараны новыя, — адказаў пастух.

*

— Слухай, Сціў, гэта праўда, што Джо пасадзілі?

— Так, Дзік, тыдзень назад.

— А ён мне сказаў, што выязджае на паўгода да брата.

— Усё правільна. Яго брат таксама сядзіць.

МІНІВЕРШЫ

Ён сям'ю, дабрабыт
Прамяняў на гарэлку.
А цяпер хоць ты лезь
Галавою у пельку.
Ці вечарам, ці ранкам —
Адна толькі маркота:
Там, дзе пачатак п'янкі,
Заўжды канец работы.

У. Рыгораў

З „Весніка Задрыпоніі"

НА ЗАДВОРКАХ

Незаслужана абойдзены ўвагай такі вядомы від спорту, як скачкі ў шырыню. Жыхары новых кварталаў гор. Ачуцінава пераканаўча просяць будаўнічае і дарожнае кіраўніцтва ўключыць яго ў спісак традыцыйных гульняў міжсезоння.

ПРАВІЛА МАЙСТРА ДУБОВІЧА

Не спазняйся на нараду — будзеш сядзець у першых радах.

— Запамятай раз і назаўсёды! Калі я гавару „мілы мой", я маю на ўвазе толькі яго!..

— Хоць бы ветрык які! Нешта яблычка захацелася...

Курёзы

У шлюбных аб'явах французскіх газет нярэдка можна натрапіць на заклікі самотных мужчын, якія мараць аб сапраўдным і вечным каханні. І вось некалькі з іх атрымалі лісты з паштовым штампам Буэнас-Айрэс. У канвертах было фота бразільскай каралевы прыгажосці; у самых жа лістах прыгажуня пісала, што, калі яна спадабалася адрасату, дык хай ён перавядзе ёй 1500 долараў для падарожжа ў Еўропу.

Дванаццаць французаў, якім яна прыпала да сэрца, пасля працяглай перапіскі пераважылі грошы на ўказаны адрас. Але бразільская прыгажуня пасля гэтага быццам пісаць развучылася, ды й наогул нічым не давала пра сябе знаць. Тады жаніхі звярнуліся да французскай паліцыі, і тая хутка высветліла гэту гісторыю. Аўтарам лістаў была 28-гадовая француженка Брыё з горада Нанта, якая ў той час ужо паспела адправіцца ў Бразілію. У лісце, які пакінула прэтэндэнтам на яе руку, мадэмуазель Брыё падзякавала ўсім ім за давер да яе і за грошы, якія далі ёй магчымасць выехаць да свайго бразільскага сябра і распачаць з ім новае жыццё на салідняй фінансавай аснове.

Што яшчэ так можа ўзвялічваць чалавека, як думка пра сваю веліч?